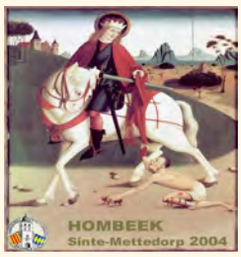
't Ridderke

Heemkundig tijdschrift van Hoembeka 2015

HOMBEEK IN DE BAN VAN SINT MAARTEN

verantwoordelijk uitgever: Ward De Kempeneer, Diepestraat 2, 2811 HOMBEEK tel 015 423326

toelatingsnummer P209706
afgiftekantoor
1980 ZEMST

HOEMBEKA V.Z.W.

Maatschappelijke zetel: Bankstraat 158 HOMBEEK

BE 73 7332 1720 5460

Website: http://users.skynet.be/hoembeka

voorzitter : Bankstraat 158, 2811 Hombeek
tel. 015 / 41 55 15
e-mail : rene.schelkens@telenet.be
secretariaat : Driesstraat 43, 2811 Hombeek
tel. 015 / 41 33 19
e-mail : jandegreef@skynet.be
redactie : Diepestraat 2, 2811 Hombeek
tel. 015 / 42 33 26
e-mail : ward.dekempeneer@skynet.be
financies: René Schelkens
informatica: Driesstraat 45, Hombeek
tel. 015 / 42 29 54
e-mail : edsolie@yahoo.com

BESTUUR

Baron C. de Meester de Ravestein	erevoorzitter
Ward DE KEMPENEER	erevoorzitter
Bernard de Meester de Ravestein (†)	erevoorzitter
Fl. Louis LAUWERS (†)	erevoorzitter
Angèle SELLESLAGH (†)	erebestuurslid
Georges NACHTERGAELE (†)	erebestuurslid

René SCHELKENS	voorzitter
Jan DE GREEF	secretaris
Raymond LAUWERS	financieel beheer
Ward DE KEMPENEER	redactie & externe relaties
Eddy SOLIE	informaticabeheer
Herman VAN LINT	reizen & uitstappen
Wim BAETENS	gewezen secretaris
Patricia BOON	bestuurster
Christian de Meester	bestuurder
Pol HENDRICKX	klassering
Hilde NUYTKENS	bestuurster
Johny SOLI	bestuurder
Richard VAN UTTERBEECK	bestuurder
Lena VERBERGT	bestuurster
Firmain VERLINDEN	bestuurder
Louisa VERMEULEN	bestuurster
THEO SLACHMUYLDERS	bestuurder

Redactie van 't Ridderke

Eindredactie: **Ward DE KEMPENEER**
Tekstcorrectie: **Wilfried HELLEMANS,**
Foto's : **Hoembeka-archief, Ward VERBERGT**

Juridisch advies: Mr. Thierry LAMMAR
Advocatenkantoor IN IURE CONSTANS
Schuttersvest 4-8, 2800 MECHELEN
Tel. : 015/440.660,
e-mail : thierry.lammar@iniureconstans.be

Overname of kopiëren van teksten of uittreksels van artikels is niet toegestaan tenzij met voorafgaandelijk schriftelijke goedkeuring.
De verantwoordelijkheid van artikels ligt bij de auteur(s).

ERELEDEN & SPONSORS

Apotheker ASSELMAN	Hombeek
Wim BAETENS	Hombeek
Chris BESSENDORFER	Bredene
Edward BUELENS	Kontich
tandarts Lydia DE BOCK	Hombeek
Ward DE KEMPENEER	Hombeek
Baron Kris de Meester de Ravestein	Hombeek
Jan DE WACHTER – KEULEERS	Hombeek
dokter Walter JASPERS	Hombeek
Thierry LAMMAR, advocaat	Hombeek
advocaten Dirk LAUWERS en Yolande SABLON,	Duffel
Greet LAMBERT	Mechelen
prof. dr. Jozef LAMBERTS	Hombeek
Jan MISSINNE	Mechelen
Connie NACHTERGAELE-JACOBS	Hombeek
Alfons TEUGHELS	Brugge
Frans TEUGHELS, journalist	Mechelen
Marcel TEUGHELS	Hombeek
dokter Paul TASSENOY	Hombeek
Lea VAN BEVEREN	Mechelen
VAN DEN BERGHE – LAUWERS	Waasmunster
VAN DEN EEDE – HERMANS	Mechelen
Architect Eddy VAN DE VENNE	Hombeek
Ilda VAN DER ELST	Hombeek
dokter Roger VAN HOOF	Hombeek
Marcel VERBRUGGEN	Hombeek

XL REKLAME
GINO-Optiek
ARGOS. Dierenartsenpraktijk
MEULDERMANS bvba, bank & verzekeringen
AVEVE, Walter VERDOODT, tuincentrum
DE GREEF & ZOON, centrale verwarming
CRELAN kantoor, William Cornette
SYMONS-TEUGHELS, haarkapster
JACARANDA bloemen en planten
LUC PLASQUI, begrafenissen
MARC DECKERS, bakker
MARJET & NICK kleding
PROXY DELHAIZE Leest
FOTO HILDE COLLIER
DEN BRUINVIS, café
COIFFURE NICOLE
PPC computers
CROZ DESIGN
ROSCO NV
KBC bank
BELFIUS bank
HOEVE TEN BOSSCHE
BNP PARIBAS FORTIS bank

Hombeek in de ban van Sinte-Mette

Er mag ooit al twijfel gerezen zijn of Martinus, de patroon van Hombeek, niet de prediker van Tongeren was dan wel de meer bekende Romeinse soldaat en later bisschop van Tours. Toch pleit de historicus Frans De ridder, pastoor van Hombeek, voor het tweede. Rond 1300 komt op een zegel van een zekere pastoor Jan uit Hombeek al een beeltenis voor van Martinus te paard. Hoe dan ook, de heilige ruiter die zijn mantel deelde werd in Hombeek zeer vroeg vereerd en in 1644 kwam op zijn altaar een mooi doek naar Antoon Van Dijck, wellicht wel door medewerkers geschilderd of uit het atelier van de dan overleden meester-schilder.

Martinus werd bij ons op zijn naamdag, 11 november, gevierd met zingende jeugd maar ook met vuur. Het vuur was symbolisch omdat verwarming zeer onzeker werd op de drempel van de winter. Het typische Hombeekse Sinte-Metteliedje - het mooiste in zijn soort - spreekt hierover. De oude voorraad is verteerd ("*den aven is verteid*") en kom ons ter hulp voor dit en volgend jaar ("*tot teneuste jaar nog wa*").

Alhoewel dit puur folkloristisch gebeuren in de toekomst moeilijk zal kunnen blijven opboksen tegen commercieel elektrotechnisch geweld als twitterende "pokemon-go" jagers, toch heeft het tot op heden nog stand kunnen houden. Door de jaren heen werd hiervoor geijverd. Kort na de tweede wereldoorlog werden de Sint-Maartensvuren door de Chiro gestimuleerd. Ze trokken met fakkels door de donkere straten. Ook de Sint-Martinus concertband haalde al musicerend wat centen op. De vroegere gemeente Hombeek richtte in de zeventiger jaren een feestcomité op en hield "Sinte-Mettefeesten" maar nog voor de fusie staakte dit. Kort na zijn oprichting in 1982 heeft Hoembeka de draad weer opgenomen en werd gestart met de lichtstoet en de dierenzegening met paardenommegang die ieder jaar nog succes genieten. In 2005 heeft een verjongd Sinte-Mettecomité de organisatie van de lichtstoet overgenomen. Deze stimuli zijn verdienstelijk maar het zingen van deur tot deur blijft de essentie. Is bedelen nog vanzelfsprekend in veranderde tijden van weelde en overvloed.

Wie is die man over wie we ons na 1600 jaar nog druk maken?

In onze kerk kreeg hij een doek, later een beeld in polychromé en bij de oprichting van de nieuwe kerk ook nog een glasraam. Op alle glasramen was zoveel sleet, averij maar ook vandalisme gekomen dat ze moesten hersteld worden. Dat gebeurde in 2014. Bij die gelegenheid gaf Mgr. Lemmens, hulpbisschop van Mechelen, een lezing over de legendarische figuur, bisschop Martinus van Tours. We grijpen deze gelegenheid aan om iets meer te vertellen over de glasramen en geven de tekst van zijn lezing over Sint-Maarten integraal.

SINTE METTE DE NIEVE,
Den aven is verteid,
'k za zoë geire
Vureke stoke,
'k weet nie wie dat heit.
STOLT VU
MOKT VU
sinte Mettes' dag is hie.
Hie wuënt nog
een goeie vraa,
die ons nog wa
geven zaa.
GEEF WA,
HAAF WA,
TOT TENEUSTE JAAR
NOG WA !

DE GLASRAMEN VAN DE MARTINUSKERK

Ward De Kempeneer

Rond de eeuwwisseling was pastoor André Nieuwborg, toen al ernstig ziek, zeer bezorgd over zinloos geweld door baldadige hangjongeren gepleegd op het kerkgebouw. Meer-dere oude kerkramen werden met stenen bekogeld en beschadigd. Het kwaadwillig havenen van hun gebedshuis was bij de nog trouwe kerkgangers symboliserend voor de onafwendbare neergang. Onmacht en gelaten berusting: een tijdsgeest waartegen geen verweer te bieden was. "***Wat doet g'er aan?"*** was de repliek van een zieke ontmoedigde pastoor [1].

De kerkfabriek heeft zich gelukkig met kracht gaan verzetten. Eerst werd getracht verdere vernieling tegen te gaan door glazen voorzetpanelen aan te brengen. Weer was er weerwerk bij rondhangende straatschenders die nu het glas met graffiti bespoten. Uiteindelijk is de kwaaddoenerij gaan afnemen. Daarop heeft het kerkbestuur bij de Vlaamse Gemeenschap een dossier ingediend voor de volledige renovatie van al het glaswerk in lood van de Martinuskerk

Nieuwe vensterramen bij de verbouwing van 1855

De Martinuskerk heeft haar huidige vorm gekregen midden 19de eeuw. Het oude gebouw van 1661 was aan verruiming toe. Het was niet zonder moeite dat het gemeentebestuur door pastoor Nobels en de kerkfabriek kon overtuigd worden om de bestaande kerk te verbouwen. Begin 1853 was het zover en werd Jozef Schadde door de provinciegouverneur opge-dragen een ontwerp te maken. Wie dacht dat hiermee het moeilijkste achter de rug was, had het grondig mis. Het werd een hachelijke onderneming waarbij alle betrokken partijen met mekaar in de clinch gingen. De omwoners verzetten zich tegen onteigening van grond. De pastoor had bedenkingen over de vorm maar bovenal accordeerde de architect geenszins met het bestuur. Voortdurend waren er uitputtende discussies over uitzicht en techniek, over de materialen en kostprijs, over de conducteur die geen toezicht deed zodat de aannemer retardeerde omdat de leveringen van steen en andere materialen niet op tijd kwamen.

De Hombeekse bestuurders hadden een compleet nieuwe kerk op het oog maar dat was geen haalbare kaart gezien de schaarse middelen. Frequent bekritiseerde de architect hun bemoeizucht en schreef aan de gouverneur dat ze in Hombeek dachten

"s'il se fût agi d'une Eglise entièrement nouvelle". Jozef Schadde had geen opdracht een nieuwe kerk te bouwen. Hij moest de bestaande kerk enkel uitbreiden en het bruikbaar deel bewaren. Zo kwam hij tussen twee vuren te zitten ook stilistisch. In deze periode resen kerken en gebouwen uit de grond in de algemeen gangbare neogotische stijl. De Martinuskerk had fundamenteel Romaanse elementen zoals de toren maar ook het schip van 1661 was romaans geïnspireerd. Het had twee traveeën met rondbogen. Die heeft hij (moeten) behouden en (wellicht) ook de zuilen met hun specifieke kapitelen. Schadde was genoodzaakt in dezelfde vormgeving nog twee traveeën aan te bouwen met ook de twee dwarsbeuken en het hoogkoor. Het geheel behield daardoor een Romaanse allure, althans aan de binnenzijde. Aan de buitenzijde is er eerder storende neogotische inbreng: de steunberen, de luchtbogen tussen zijbeuken en middenbeuk en de indeling van de ramen. Die bevreemdende dingen zijn naderhand niet van kritiek gespaard gebleven.

Eind september 1855 was heftig getwist over het al dan niet behouden van de zijbeuken. De gouverneur oordeelde dat het nu de spuigaten uitliep en gaf architect Schadde toestemming buitengewone maatregelen te nemen. De zijbeuken werden afgebroken inclusief de drie bestaande ramen. Die waren kleiner dan de huidige maar hoe ze uitgewerkt waren, weten we niet. De nieuwe ramen die Schadde uniform in heel het gebouw liet aanbrengen zijn bizar: Romaans van vorm en gotisch van indeling. Liet hij zich inspireren door de oude galmgaten die door een stenen zuiltje gesplitst zijn in twee rondboogjes? Hoe dan ook, zijn ramen zijn eveneens door monelen in twee rondboogjes opgedeeld.

Links een galmgat dat al bij de verhoging van de toren in 1751 werd omgebouwd tot sierelement met zuiltjes in baksteen. Zo een tussenzuiltje is typisch voor het gotische kerkvenster. De architect heeft zich misschien hierdoor laten inspireren om alle nieuwe vensters ook te voorzien van een bakstenen tussenzuiltje. In vaktermen wordt zo een tussenstuk van een venster een "montant" of een "moneel" genoemd. De ramen van de Martinuskerk zijn in twee rondboogjes verdeeld met erboven de rondboog eveneens verdeeld in twee opengewerkte "hoekzwikken". Ook de grotere ramen zoals het lichtvenster in de toren, de twee grote sierramen van de zijbeuken (Maria- en Martinusraam) als de twee hoge ramen in het koor kregen deze atypische vormgeving.

Over de vensters van de Martinuskerk van Hombeek schreef Veerle Meul [2]:

"De vensters die de zijbeuken licht verschaffen, en identiek zijn aan die van de lichtbeuk, zijn zeer ongewoon. Ze zijn opgedeeld door monelen, wat wezenlijk een gotisch concept is, in vier openingen: onderaan twee rondboogjes en bovenaan zijn de zwikken van de rondboog opengewerkt".

Ze laat in het midden of het grote venster in de toren er zou gekomen zijn bij de verhoging van de toren in 1715 maar ze vermoedt dat het 19de-eeuws is en dus een idee van Schadde. Zo niet, dan was dat venster mogelijk ook inspirerend voor de architect? Veerle Meul zegt:

"Ook bij het grote venster dat de eerste verdieping van licht voorziet, kan men twijfelen aan de authenticiteit; de "tracering" van het rondboogvormig venster (twee rondboogjes onderverdeeld door een moneel en met opengewerkte hoekzwikken) is identiek aan de vensters in de beuken en lijkt eerder een negentiende-eeuwse inventie dan het Romaanse inspiratiemodel. Bovendien bestaan zij uit wit gepleisterde baksteen".

Het koor heeft lichten die van uit de kerk aan het zicht onttrokken zijn. De blinde halfronde apsis

komt monumentaal en disproportioneel over. Er bestond nog een vrij hoog gotisch altaarstuk dat men wilde behouden en eerst ook in de verbouwde kerk heeft gestaan. Mogelijk wilde men achter dit hoge altaar geen storende ramen hebben of dat patste gewoonweg niet.
Over de koorramen wordt enkel gezegd;

"De zijwanden van het hoge en diepe koor zijn doorbroken door een zeer hoog geplaatst venster en dicht daar-boven een kleiner venster, gelijkvormig aan de bovenlichten, wat een weinig geproportioneerde en harmonische dispositie is".

De heren Donnet en Van Leemputten hadden begin van de twintigste eeuw de opdracht een gecommentarieerde inventaris te maken van de Belgische kerken. Ze bezochten Hombeek op 14 december 1906 en hun oordeel was vernietigend. Onze kerk had volgens hen niet het minste bouw -kundig karakter. Ze waren bekend om hun grondige afkeer van de neostijl en verklaarden:

"Deze kerk heeft in de zijbeuken aan het uiteinde der kruisbeuken en in de muren van het koor vensters, die soms grillig geplaatst zijn en voorzien van moneelen van zonderlinge samenstelling. Het geheel is van slechten smaak en herinnert maar van verre aan den romaanschen stijl die men voor-gaf te volgen voor de herbouwing" [3].

Maarten Van den Mooter zegt hierover: "

"In de middenbeuk voorzag architect Schadde dezelfde rondboog-vensters met traceringen die we ook elders in de kerk aantreffen. Op basis van de momenteel beschikbare documenten is niet te zeggen of de vernieuwing van het parement van de middenbeuk de aanleiding vormde voor de wijziging van de vensteropeningen of dat deze ingreep van bij de aanvang gepland was".

Hij neemt aan dat (volgens een tekening van Van den Eynde) de nieuwe rondboogvensters onderaan vergroot werden waardoor Schadde de hellingsgraad van de lessenaarsdaken op de herbouwde zijbeuken sterk moest afzwakken.

Nieuw loodglas in de ramen.

Over de inkleding van de ramen eerst met wit glas en nadien met loodglas krijgen we informatie uit de voorbereidende studie over onze kerk door de Dienst Monumentenzorg van de stad Mechelen en waarop ook gesteund werd voor de recente restauratie van alle glasramen [4].

Daarin lezen we wat volgt:

"*Vermoedelijk kregen de vensteropeningen van de Sint-Martinuskerk aanvankelijk een invulling met blank glas* [5]*. Een brief van een zekere heer Duval van 6 mei 1856 geeft aan dat hij de fabricatie en plaatsing van het glas op zich nam. Het eerder bescheiden bedrag van 1041,80 fr. dat de heer Duval volgens de rekeningen ontving voor het glaswerk wijst eveneens in de richting van blank glas* [6]*. De witte beschildering van de bakstenen venstertraceringen die we zien op twee foto's van het KIK uit 1893* [7] *werd - gezien de verweerde indruk die ze geeft - vermoedelijk al bij de kerkuitbreiding in 1854-1860 aangebracht".*

Nieuwe glasramen van het Brusselse atelier Bardenhewer-Oidtmann (1889-1890)

"*In 1889 diende de kerkfabriek een voorstel in voor de plaatsing van een gebrandschilderd glas-in-loodraam in het grote venster van elk van de kruisbeuken. Om verschillende redenen beoordeelde de Koninklijke Commissie voor Monumenten op 21 september 1889 het voorgestelde ontwerp als onvoldoende. Tijdens haar vergadering van 16 november 1889 keurde zij evenwel het aangepaste ontwerp door de heren Oidtmann en cie. Goed* [8]*. Zij werd hierin bijgetreden door de diocesane commissie voor monumenten en op 21 februari 1890 zegde de provincie een subsidie toe van 3333 fr.; een gelijkaardig bedrag was voor de rekening van de pastoor. Op 1 maart 1890 verleende koning Leopold II zijn toestemming voor de plaatsing van de twee gekleurde glasramen.*

Volgens een notitie in het verslagboek van de kerkfabriek werden 'de glasramen en de grisailles (zie verder)' van de kerk van Hombeek in de loop van 1890 uitgevoerd door het huis Bardenhewer-Oidtmann, Rue de la Prospérité 19 in Molenbeek. In zijn publicatie De glasschilderkunst in België in de negentiende en twintigste eeuw. Deel B vermeldt Ivo Bakelants het atelier van glazenier Bertrand Bardenhewer (1859 -1936), die in 1889 huwde met Clementine Oidtmann, dochter van glazenier Heinrich Oidtmann. De glazeniersactiviteiten van dhr. Bardenhewer-Oidtmann vatten aan in 1888 en eindigden omstreeks 1914.

Hoewel de glasramen van de Sint-Martinuskerk in Hombeek niet voorkomen in de door dhr. Bakelants samengestelde oeuvrelijst, lijkt het toch waarschijnlijk dat deze door zijn atelier uitgevoerd werden.

De opbouw van de glasramen in de kruisbeuken bestaat telkens uit grisaillepanelen met florale motieven en een veelkleurige omlijsting - gelijkaardig aan de opzet van de overige glasramen in de kerk - waarin figuratieve gebrandschilderde glas-in-loodpaneeltjes geplaatst zijn. De figuratieve paneeltjes van het glasraam in de noordelijke kruisbeuk (zijde van het Onze-Lieve-Vrouwaltaar) verbeelden 'de 15 mysteries van de rozenkrans'; het grotere paneel bovenaan verwijst naar de Mariaverschijning aan de H. Dominicus in 1208. De paneeltjes in het glasraam van de zuidelijke kruisbeuk (zijde Sint-Martinusaltaar) verwijzen naar episodes in het leven van de H. Martinus. In een artikel naar aanleiding van 'Hombeek open dorp' op zondag 1 juni 1997, een evenement van de heemkring Hoembeka, gaf de toenmalige pastoor André Nieuwborg een toelichting bij de symboliek van de figuratieve paneeltjes van de glasramen in de beide kruisbeuken.

Op basis van een bespreking door de diocesane commissie voor monumenten van 20 juni 1890 weten we dat de kerkfabriek een bijkomend dossier indiende voor ramen 'in grisaille'. De commissie meende dat er in het voorgelegde ontwerp te veel kleuren verwerkt waren en stelde aan de kerkfabriek voor om zich te beperken tot echte grisailles of glas-in-loodramen waarbij één enkele kleur werd vermengd met wit glas[15]. De kerkfabriek volgde het advies van de diocesane commissie niet. Met uitzondering van de figuratieve glasramen in de kruisbeuken zijn alle overige glasramen in de kerk gelijkaardig opgevat. Elk van deze glasramen is opgebouwd uit grisaillepanelen omgeven door of verfraaid met gekleurde glasvlakken, waarbij per glasraam doorgaans vier kleuren voorkomen. Naargelang de locatie in de kerk kunnen we verschillende variaties terugvinden in de uitwerking van de glasramen, die we hieronder zullen bespreken [16].

Volgens de eerder vermelde notitie in het verslagboek van de kerkfabriek werden niet alleen de glasramen maar ook 'de grisailles' in de loop van 1890 uitgevoerd door het huis Bardenhewer-Oidtmann, Rue de la Prospérité 19 in Molenbeek [17]. De overeenkomsten tussen de glasramen met figuratieve paneeltjes in de kruisbeuken en de overige glasramen in de kerk - onder meer wat betreft de florale motieven en het kleurgebruik - wijzen in dezelfde richting.

Het glasraam N2
- Mariaglasraam -
in de noordelijke kruisbeuk
en glasraam Z2
- Martinusglasraam -
in de zuidelijke kruisbeuk .

Foto glasramen na restauratie
© Hoembeka, René Schelkens.

Glasraam SZ3 in de zuidelijke middenbeuk.

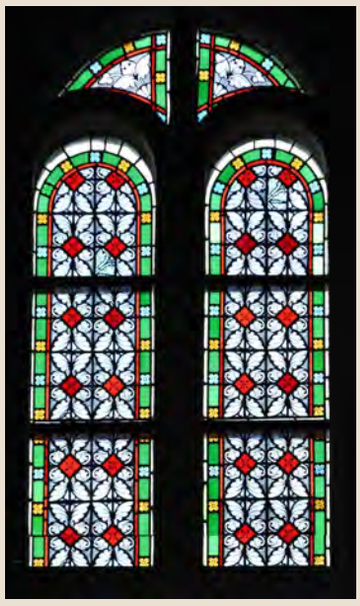

Glasraam SZ4 in de zuidelijke middenbeuk.

De glasramen in de middenbeuk (boven) en in de zuidelijke vensteropeningen van de kruisbeuken zijn samengesteld uit grisaillepanelen met florale motieven. De panelen worden afwisselend omgeven door een dunne rode boord en een brede groene boord met blauwe en gele rozetten of door een dunne gele boord en een brede rode boord met blauwe en groene rozetten. De florale motieven op de panelen volgen dezelfde afwisseling als de boordmotieven

Foto glasramen na restauratie © Hoembeka, René Schelkens.

De glasramen boven de zijaltaren (SZ3) zijn gelijkaardig aan de glasramen met de groene boord van de middenbeuk, maar vertonen binnen de grisailles rode bladmotieven

Glasraam SZ3.

De ramen van de zijbeuken (beneden) en deze van de westgevel (met uitzondering van het grote torenraam vooraan in blank glas) zijn opgebouwd rond cirkelvormige patronen in een afwisselende volgorde.

Enerzijds is er sprake van brede gele of blauwe cirkels (N4) waarin en waarrond florale motieven in grisaille voorkomen.

Anderzijds zien we glasramen met dunne rode of blauwe cirkels (N5) waarin en waarrond florale motieven voorkomen die deels gekleurd zijn en deels in grisaille uitgevoerd werden.

Glasraam N4.

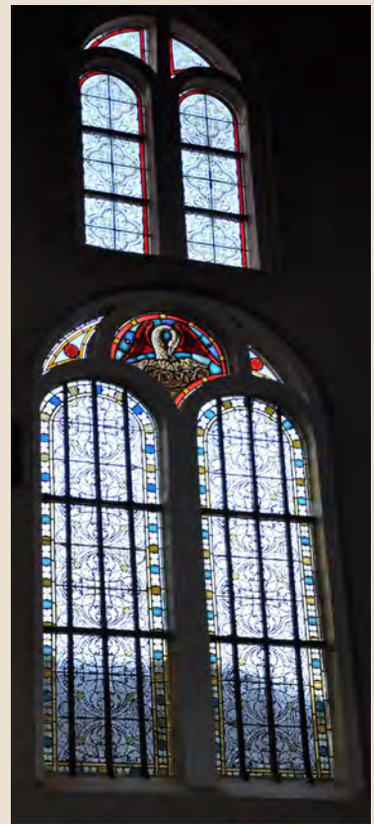

Glasraam N5.

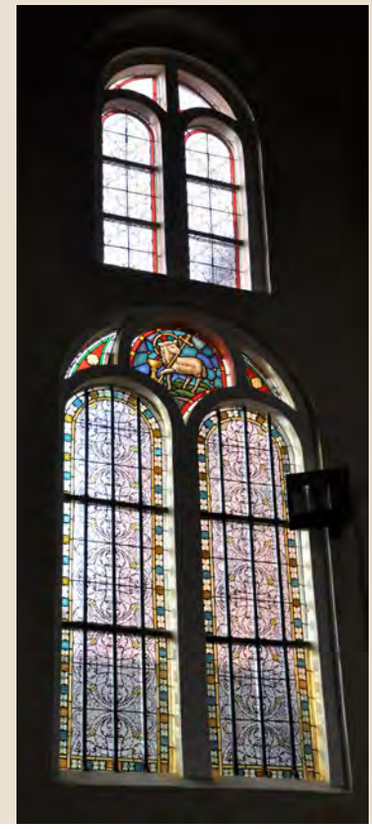
De glasramen achterin het koor vertonen een florale lijntekening met een rode (boven) en een afwisselend gekleurde band (onder).

Het noordelijke glasraam (KN1) vertoont een figuratieve voorstelling van 'de pelikaan die zijn jongen voedt', aan de zuidzijde (KZ1) staat het 'Lam Gods' afgebeeld

Foto glasramen na restauratie
© Hoembeka, René Schelkens.

Glasraam KZ1 in het koor zuid.

Glasraam KN1 in het koor noord.

Beschadigingen aan de glasramen.

Beide oorlogen hebben schade toegebracht aan onze kerk. In september 1914 bij de beschieting tussen een Oostenrijkse batterij opgesteld op de Hoogstraat te Zemst en de forten rond Mechelen, sloeg een obus door het dak van de kerk.. Links achter, net voor het doksaal was het impact van de inslag het grootst. Pastoor De Ridder rapporteerde aan het bisdom: ***" Er is veel schade… het beeld van Gerardus Majella en nog een zijn vernietigd, andere beelden zijn beschadigd en ook zes staties van de kruisweg. Het is een onbeschrijfelijke warboel en er is veel gestolen: zilverwerk, bougies en de miswijn. Vierentwintig ramen der kerk zijn erg beschadigd, sommige zijn geheel vernietigd. De pastoor laat uithangen: 'heden geen mis omdat de wijn ontbreekt'."***

Maar ook in 40-45 werden de glasramen beschadigd en meerdere panelen werden daarop door triplex vervangen. Na de oorlog vroeg de kerkfabriek tussenkomst voor oorlogsschade [18]. Zo lezen we in een brief van pastoor Frans Nijs van 16 januari 1948 gericht aan de provinciegouverneur:

"Onze kerkramen in kleurglas hebben veel geleden van de vliegende bommen en het afweergeschut der Duitsers. Ten einde raming, bestek en plan tot herstelling in de vereiste voorwaarden bij de diensten te kunnen binnensturen, durven we tot U vragen opdracht te willen verlenen aan de prov. architect de heer J. Careels, deze taak op zich te nemen".

Het duurde nog tot oktober dat jaar vooraleer de aanvraag tot staatstoelage kon worden ingediend. Ze was ondertekend door de toenmalige bestuurders, Ed. Verbergt, Aug. Van Asch, Jan Buelens, Victor Van Beneden, Alfons Buelens. Drie jaar later, in februari 1951, was de klus geklaard en werd de rekening van 78.500 fr. Betaald aan de firma L. Hubrechts uit St.-Kruis-Brugge.

Zestig jaar na de laatste herstelling was er hier en daar slijtage – *'de tand des tijds'* heet dat dan – maar de geest van de tijd berokkende ten slotte meer ravage dan wat twee wereldoorlogen hadden kunnen doen. Dit werd tot iedereens voldoening vakkundig hersteld.

Het betekenisvol Martinusglasraam.

De twee grote ramen van de noord- en oostbeuk waren voor de nieuwe kerk van 1858 voorbestemd om figuratief loodglas te krijgen die Maria en Martinus zouden vereren. De twee zijaltaren waren eveneens aan deze heiligen toegewijd. De devotie tot de heilige Maagd werd door pastoor Nobels sterk gestimuleerd. Dat was niet verwonderlijk in een tijd dat het dogma van de Onbevlekt Ontvangenis (1854) plechtig werd afgekondigd en de verschijningen te Lourdes (1858) ophef maakten bij het gelovige volk. Martinus was de patroon van de kerk en de volksdevotie voor hem was in Hombeek spontaan gegroeid. Nergens meer was de jeugd zo geënthousiasmeerd over hun kindervriend "Sinte-Mette" en 11 november was in Hombeek sinds mensenheugenis steeds een feestdag geweest met zingen, bedelen en vuurtje stoken.

De nieuwe glasramen ingehuldigd

Op zondag 16 maart 2014 werden de gerenoveerde glasramen van de Martinuskerk plechtig ingehuldigd. Pastoor Callebaut, die de viering voorging, was opgetogen. Hij sprak van een herleven en durfde het veel helderder glas te zien als een kans om de vertroebeling achterwege te laten en meer klaarheid te krijgen ook in geloofsleven.

Ook mgr. Leon Lemmens, hulpbisschop Mechelen-Brussel had er aan gehouden bij deze gelegenheid een kort bezoekje te brengen aan de kerk in Hombeek. Hij toonde diepe interesse voor het patrimonium en de Martinusverering. Bij de rondgang verheelde hij niet dat Martinus voor hem van bijzondere betekenis was en hij zich vroeger in diens levensloop verdiept had. Martinus inspireert nog en bezorgdheid voor de armen en weerzin voor triomfalisme is paus Franciscus zeker ook niet vreemd. Hij zag een lezing in Hombeek over Martinus wel zitten. Deze kans heeft Hoembeka niet laten liggen en op vrijdag 7 november was hij onze gastspreker.

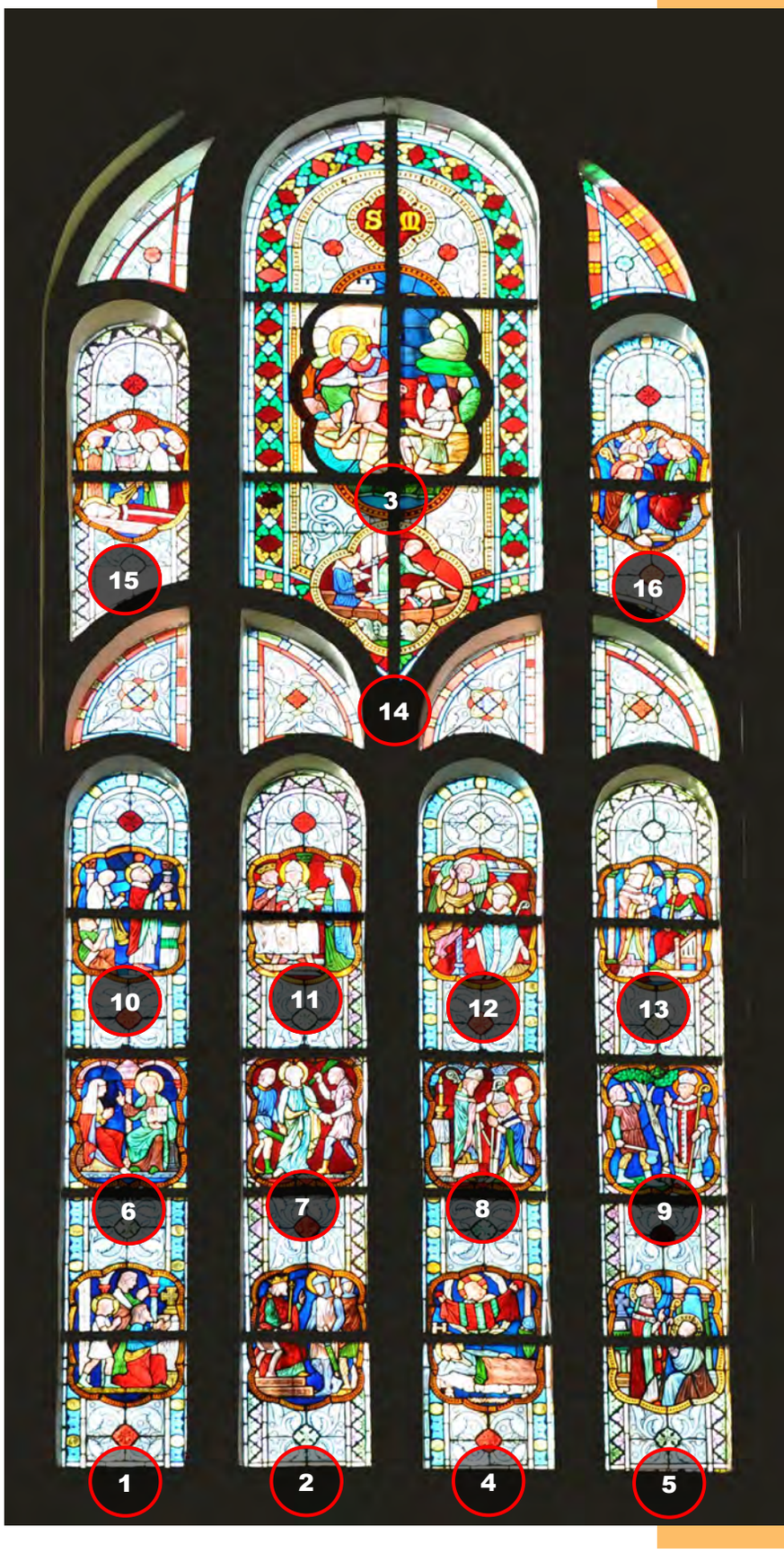

Mgr. Leon Lemmens,
hulpbisschop van Mechelen-Brussel
op de voordrachtavond van Hoembeka
op vrijdag 7 november 2014.

Eindnoten

1. **'t Ridderke 2001, blz.5 *"Wat doet g'er aan ?".***
2. **Veerle Meul: "Jozef Schadde (1818-1894)", Leuven 1992.**
3. **F. Donnet, "Inventaris der kunstvoorwerpen in de openbare gestichten bewaard, dl 4", Antwerpen, 1910, pp. 542-544.**
4. **Maarten Van den Mooter, dienst Monumentenzorg Mechelen: "De kerk van Hombeek" (onuitgegeven studie)**
5. **Veerle Meul gaat in haar studie eveneens uit van de veronderstelling dat de ramen voorzien waren van blank glas. V. Meul, p. 135.**
6. **RAA, PAA 642, Kerken, Sint-Martinus Hombeek, dossier 2233, nrs. 161 en 167.**
7. **www.balat.kikirpa.be, negatiefnummers a4005 en a694.**
8. **RAA, PAA 642, Kerken, Sint-Martinus Hombeek, dossier 2236, nr. 32.**
9. **RAA, PAA 642, Kerken, Sint-Martinus Hombeek, dossier 2236, nr. 32.**
10. **Archief bewaard op de pastorij, verslagen der kerkfabriek 1844-1895.**
11. **Archief bewaard op de pastorij, verslagen der kerkfabriek 1844-1895.**
12. **Bakelants, Ivo, *De glasschilderkunst in België in de negentiende en twintigste eeuw. Deel B*, p. 237-238.**
13. **Nieuwborg, André, *Hombeek Open Dorp*, ongepubliceerde bijdrage, zondag 1 juni 1997.**
13. **Aam, diocesane commissie voor monumenten, 20 juni 1890.**
15. **Aam, diocesane commissie voor monumenten, 20 juni 1890.**
16. **De foto's van de glasramen werden genomen door Renotec nv en Architectenbureau K. Beeck in 2013 en dateren van vóór de restauratiecampagne van de glasramen in de kerk.**
17. **Archief bewaard op de pastorij, verslagen der kerkfabriek 1844-1895.**
18. **PAA: Dossiers Kerken, Hombeek, St.-Martinus, dossier 9, (herstel van glasramen door oorlogsschade, 1948-1952)**

De 16 taferelen van Martinusglasraam

1.
Een jonge tiener wordt doopleerling

2.
Soldaat in dienst van de keizer

3.
De manteldeling

4.
De halve mantel wordt door God terug geschonken

5.
Hilarius stelt Martinus aan tot exorcist.

6.
Martinus onderwijst zijn moeder in het evangelie.

7.
Verjaagd door arianen

8.
Martnus bisschop gewijd.

9.
De boom ontwijkt Martinus in zijn val

10.
Vriend van de armen

11.
Aan tafel bij de keizer en bediend door de vorstin.

12.
Een engel hersteld het vertrouwen van Martinus

13.
In discussie te Trier met keizer Maximus

14.
Dood in Candès

15.
Begrafenis in Tours

16.
Martinus' verheerlijking in de hemel.

MARTINUS

Mgr. Leon Lemmens

Een perkamenten exemplaar uit de 9de eeuw van de "Vita Martini" van Sulpicius Severus .

Martinus is een van de meest populaire heiligen van West-Europa. Het feit dat in het Vicariaat Vlaams-Brabant en Mechelen bijna 30 parochie-kerken Martinus tot patroon hebben, - dat is één op dertien -, bevestigt deze populari-teit ten overvloede. Eén van deze kerken is de Sint-Martinuskerk van Hombeek en de concrete aanleiding voor deze voordracht: het pas gerestaureerde Martinus-brandglasraam in deze kerk .

Over het leven van Martinus zijn wij vrij goed ingelicht.

Sulpicius Severus, een jongere tijdgenoot van Martinus, schreef kort voor diens dood zijn biografie en ook nog elders brengt hij Martinus ter sprake [1]. Ook al is niet al wat hij verhaalt 100% "historisch" te noemen in de huidige zin van dit woord, toch blijft het geheel zeker betrouw-baar. Martinus was immers nog in leven toen Sulpicius schreef, zodat zijn lezers een aantal zaken makkelijk konden controleren.

1. In zijn *Dialogen* verzamelt Sulpicius Severus allerhande feiten uit het leven van Martinus, die hij niet in zijn biografie vermeldde.

SULPICIUS SEVERUS

Sulpicius Severus, een Romein (363 - 425) uit een voorname familie in Aquitanië (Zuid Oost-Frankrijk), studeerde letteren en recht in Bordeaux. Na de vroege dood van zijn vrouw wordt hij monnik in Toulouse en raakt gefascineerd door Martinus, die hij tussen 393 en 397 meermaals te Tours gaat opzoeken.
Sulpicius Severus is de hoofdbron voor het leven van Martinus.
Naast de ***Vita Martini*** (396), schrijft hij drie brieven over het levenseinde van Martinus (397) en verhaalt in de **Dialogen** (403-406) gebeurtenissen uit diens laatste levensjaren.
SULPICIUS SEVERUS, *Vita Sancti Martini*, Paris (Sources Chré-tiennes 133-135), 1967-1969.
Er bestaan drie meer recente Neder-landse vertalingen van dit werk:
1) SULPICIUS SEVERUS, *Het leven van Sint Maarten, bisschop en belijder.* Ingeleid en bewerkt door Dom Serv. M. Lejeune, O.S.B., Amsterdam, 1941, 75 p;
2) *Martinus van Tours. Naar de be-schrij-ving van zijn leven door Sulpicius Severus.* Ingeleid en vertaald uit het Latijn door C.W. Mönnich (Reidans der Heiligen), Amsterdam, 1962;
3) *Het leven van Sint-Maarten.* Ingeleid, vertaald en geannoteerd door Patrick Lateur, met een 'Brief aan Martinus' en epiloog door Jean-Paul Vermassen, Tielt, Lannoo, 1997.. In deze publicaties vindt men eveneens de brieven die Sulpicius Severus schreef over Martinus.

Kathedraal van Bourges: Sulpicius Severus glasraam

1. Martinus soldaat

Martinus werd geboren in het jaar 316 in de Romeinse garnizoensstad Sabaria (ongeveer 100 km ten zuidoosten van Wenen).

Als officier in de keizerlijke garde moest zijn vader regelmatig met zijn familie van standplaats veranderen. Zo komt het dat Martinus zijn kinderjaren doorbrengt in Ticinum, Pavia, in Noord-Italië. Als vijftienjarige wordt hij als soldaat ingelijfd in het leger. Volgens zijn biograaf was het zijn vader die hem met list hiertoe dwong. Er bestond inderdaad een Romeinse wet die het voor de oudste zoon van legerofficieren verplicht maakte om eveneens het leger te vervoegen.

Vijfentwintig jaar zal Martinus militaire dienst kloppen. Net als zijn vader maakt hij deel uit van de keizerlijke cavalerie, een elitecorps dat op bijzondere wijze aan de keizer gebonden was.

"Sinds vele jaren hoorden wij spreken over zijn geloof, zijn leven en zijn voortreffelijke levenswijze.
Met groot genoegen maakten wij een verre reis om hem te zien.
Daar wij er vurig naar verlangden een boek te schrijven over zijn leven, hebben wij hem zelf ondervraagd, voor zover het mogelijk was hem vragen te stellen.
We hebben ook gesproken met degenen die getuigen waren van zijn leven en daden of die hem gekend hebben.
U kan niet geloven hoe nederig en met welke goedheid hij ons toen ontvangen heeft … "

Sulpicius Severus, *Vita Martini* 25,1.

Savaria, de geboorteplaats van Martinus en Pavia Ticinum), de plaats waar hij als kind opgroeide.

Soldaat in dienst van de keizer (331-356)

Martinus diende als soldaat onder volgende keizers:

Constantijn de Grote (tot 337)
Constans I (337-350)
Constantius II (350-361)
Caesar Julianus (355-356)

Hombeek, Sint-Martinuskerk, brandglasraam detail

2 Bekering

Een jonge tiener wordt doopleerling

"*Toen hij tien jaar was zocht hij tegen de wil van zijn ouders zijn toevlucht in een kerk en vroeg om doopleerling te mogen worden".*

Vita, 2

Hombeek,

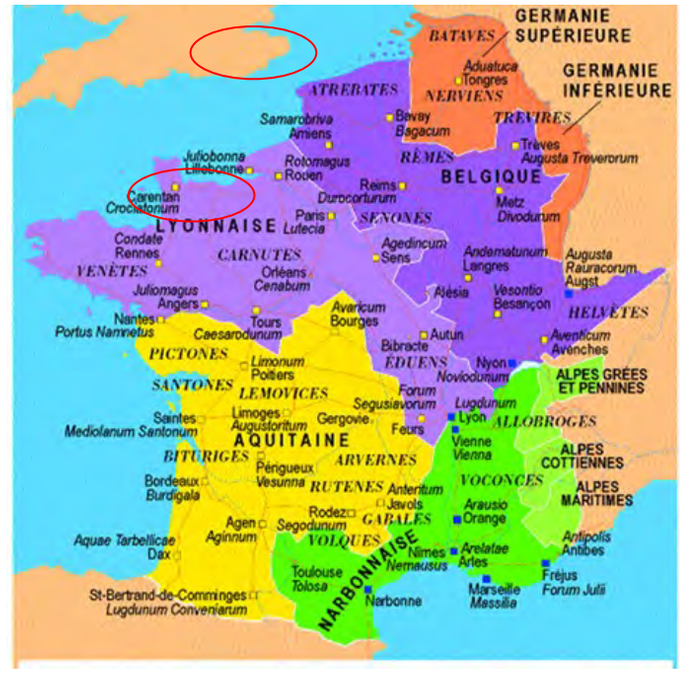
Sint-Martinuskerk, brandglasraam detail

Ook al is keizer Constantijn dan reeds aan de macht en heeft hij het tolerantie-edict ten aanzien van de christenen reeds uitgevaardigd (313), de ouders van Martinus zijn heiden. Dat blijkt ook uit zijn naam, Martinus, afgeleid van Mars, de God van de oorlog. Juist in die jaren kent de Kerk onder stuwing van keizer Constantijn de Grote een opmerkelijke opbloei.

Volgens Sulpicius Severus zou Martinus zich als tienjarige op eigen initiatief tegen de wil in van zijn ouders hebben laten inschrijven als catechumeen. Waarschijnlijk moeten we in deze voorstelling van zaken vooral een poging zien van Sulpicius Severus om te vergulden dat Martinus 25 jaar lang krijgsdienst deed. De critici van Martinus zeiden immers: "Hoe kan iemand die zolang soldaat was, een heilige zijn?". Hoe dit ook weze, sommige hedendaagse critici houden het eerder bij vijftien jaar.

In die tijd was het gebruikelijk dat kandidaat-christenen zich op jonge leeftijd lieten inschrijven als doopleerling, maar het doopsel volgde vaak pas vele jaren later. Zo werd Augustinus, die een generatie jonger is dan Martinus, doopleerling op 11 jaar. Maar gedoopt werd hij pas op 33 jarige leeftijd. Chrysostomos, eveneens een generatie jonger dan Martinus, verkeerde in hetzelfde geval.

334: de Beslissende ontmoeting in Amiens

Samarobriva (Amiens) aan de Somme en Caesarodunum (Tours), zijn latere bisschopplaats.

We zijn dichter bij de historische waarheid wanneer we stellen dat Martinus bij het begin van zijn soldatentijd de Heer in de diepte ontdekt heeft. Beslissend hierbij was zijn ontmoeting met de armen. Aan Sulpicius Severus danken wij het beroemde verhaal over Martinus die bij de stadspoort van Amiens de helft van zijn mantel wegschenkt aan een naakte man. De nacht daarop verschijnt Christus hem in een droom, bekleed met de mantel van Martinus. Kort na dit voorval laat hij zich dopen. Hij is dan achttien jaar oud en soldaat.

In voor-constantijnse tijden zou het feit dat Martinus soldaat was een onoverkomelijke hindernis geweest zijn om gedoopt te kunnen worden: een christen mocht in de oud-kerkelijk praxis geen beroep uitoefenen dat het gebruik van het zwaard of het toedienen van de dood op welke wijze dan ook meebracht. Vanaf Constantijn wordt deze regel veranderd. Het is een duidelijk voorbeeld van hoe de Kerk verandert, nu ze op weg is om een Rijkskerk te worden.

Het verhaal over Amiens door Sulpicius Severus

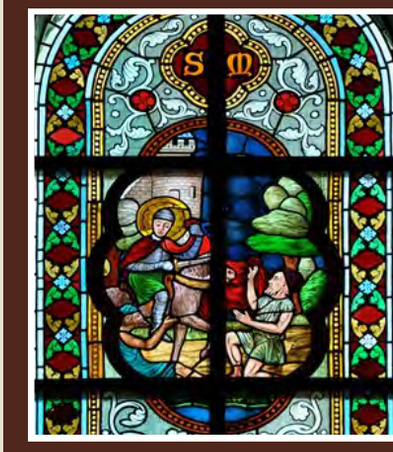
"Het was midden in een winter, die veel strenger was dan gewoonlijk, en veel mensen stierven van koude. Op zekere dag, toen hij slechts zijn wapens en zijn soldatenmantel bij zich droeg, ontmoette Martinus aan de poort van de stad Amiens een arme, die in het geheel geen kleren aan had. Deze smeekte de voorgangers medelijden met hem te hebben, maar allen liepen zij de ongelukkige voorbij.

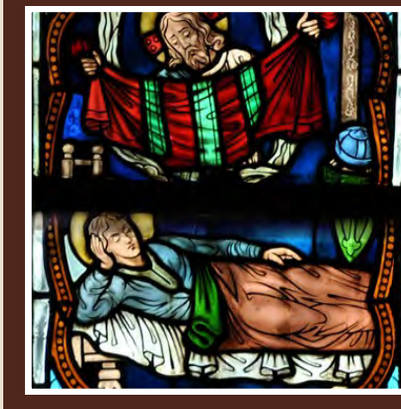
De man Gods zag dat niemand door medelijden werd bewogen en hij begreep dat deze plicht thans op hem neerkwam. Wat moest hij evenwel doen? Hij bezat niets anders dan zijn soldatenmantel, al het overige had hij reeds voor een ander soortgelijk liefdewerk weggeschonken. Hij vatte het zwaard waarmee hij omgord was, en deelde de mantel in tweeën. De ene helft gaf hij aan de arme, met de andere kleedde hij weer zichzelf.

Onder de omstanders waren er enigen die begonnen te lachen, omdat hij er dwaas uitzag met dat ingekorte kle-ding-stuk. Maar vele anderen, die verstandiger waren, zuchtten diep, omdat zij niets dergelijks gedaan hadden, terwijl zij toch meer kleren hadden en de arme hadden kunnen kleden zonder zichzelf te ontkleden.

De volgende nacht, toen Martinus zich te ruste had begeven, verscheen hem Christus bekleed met het stuk van de mantel, waarmee hij de arme bedekt had. Toen de Heer Martinus verzocht Hem aandachtig gade te slaan, herkende hij het kleed, dat hij had weggeschonken. En tegelijkertijd hoorde hij Christus met luide stem zeggen tot de grote menigte engelen, die Hem omringde: "Martinus, hoewel nog slechts doopleerling, heeft Mij met dit kledingstuk bekleed."

Waarlijk, de Heer was hier zijn eigen woorden indachtig. Hij had eens gezegd: "Wat gij aan de minste van de Mijnen doet, hebt gij aan Mij gedaan". Thans getuigde Hij zelf gekleed te zijn in de persoon van de arme, en om zulk een schone daad met zijn getuigenis te bekrachtigen, gewaardigde Hij zich te verschijnen in het kleed, dat de arme ontvangen had.

De Manteldeling

De halve mantel door God terug geschonken.

Hombeek, Sint-Martinuskerk, brandglasraam twee details

Dit visioen vervulde de gelukzalige niet van trots, hij verlangde geen roem bij de mensen, maar hij erkende de werking van Gods genade in zijn daad. Toen hij achttien jaar oud was, liet hij zich zonder uitstel dopen." (Vita, 3).

De Manteldeling

Het doek naar Van Dijck op het Sint- Martinusaltaar kwam er in 1644, drie jaar na de dood van de Antwerpse grootmeester. Het heeft elementen zowel van zijn werk in Zaventem als van het doek in Windsor. Vermoedelijk zijn schilder(s) uit het atelier de anonieme auteur(s).

Laat me nu God dienen

Na zijn doopsel blijft Martinus nog 22 jaar bij het leger. Over deze jaren weten wij vrijwel niets. Aangezien hij echter, zoals de bronnen uitwijzen, als lid van de keizerlijke garde met verschillende keizers verbonden was, mogen wij veronderstellen dat hij grote delen van het Romeinse Rijk doorkruist heeft en meer bepaald ook het oostelijke deel: Anatolië en Syrië.

Naar het einde van deze periode maakt Martinus een tweede bekering door: als veertigjarige wisselt hij de dienst aan de keizer voor de dienst aan God. Hij heeft het wellicht in zulke scherpe termen beleefd: je kan niet God dienen én de Caesar.

Sulpicius Severus verhaalt hoe Martinus in 356 te Worms tot zijn Caesar Julianus (de latere 'afvallige') zegt:
"*Tot nu toe heb ik u gediend. Laat me nu God dienen …. Ik ben soldaat van Christus*". (Vita 4)

Tongeren: beeld van de latere keizer julianus.

Aan Caesar Julianus bood Martinus in 356 te Worms zijn ontslag aan in het keizerlijk leger.

3 Hilarius van Poitiers

Meteen trekt Martinus naar Poitiers.

Hilarius (315-367), een leeftijdsgenoot van Martinus, was er bisschop. Hij was waarschijnlijk net als Martinus geboren uit heiden-se ouders. Hij heeft zijn bekering wellicht te danken aan het contact met de Bijbel en wordt pas gedoopt als dertig-jarige in het jaar 345 (herinner u wat we zeiden over het tijdsverloop tussen de intrede in het catechumenaat en het ontvangen van het doopsel). Op het ogenblik van zijn keuze tot bisschop is hij een gehuwd man met kinderen.

De keuze van Martinus voor Hilarius was niet toevallig. Bisschop Hilarius lag op dat ogenblik - we zijn in het jaar 356 - verwikkeld in een zwaar conflict met de opperkeizer Constantius II (keizer van 337 tot 361). Deze wilde alle bisschoppen van het Westen een arianiserende geloofsbelijdenis doen tekenen. In de ariaanse crisis die het romeinse keizerrijk ten gronde verdeelde, (ook onze Servatius was volop in deze affaire betrokken), was Hilari-us voor het Westen wat bisschop Athanasius van Alexandrië voor het Oosten was: de rots in de branding, de man van de Kerk die het aandurfde de arianiserende keizer te trotseren. Martinus was ongetwijfeld gefascineerd door de moed en onverzettelijkheid waarmee Hilarius opkwam voor het geloof. *Ziehier een man die voor zijn geloof alles veil had! Ziehier een man die gekozen had tussen God en de keizer*!

Tussen Hilarius en Martinus klikt het meteen. Hilarius wil hem aan zich binden door hem diaken te wijden. Maar dat staat Martinus niet toe. In de vierde eeuw waren aan het diaconaat belangrijke functies verbonden op diocesaan vlak. Martinus wilde echter niet regeren, hij wilde bidden en de armen en kleinen nabij zijn.

Hilarius stelt Martinus aan tot exorcist.

Hombeek, Sint-Martinuskerk, brandglasraam detail

Uiteindelijk kan Hilarius hem toch aanstellen tot exorcist. De strijd tegen de duivel in al zijn verschijningsvormen zal één van de hoofdthema's worden in het verdere leven van Martinus.

Bevechter van het arianisme

Maar enkele maanden nadat Martinus in Poitiers arriveerde, is er in 356 te Béziers de synode van de ariaans gezinde bisschoppen. Hilarius verzet zich tegen deze denkwijze en wordt naar Frygië verbannen (het huidige Turkije). Hierop verlaat Martinus Poitiers om er pas vier jaar later terug te keren, wanneer ook Hilarius zelf terugkeert uit ballingschap. In deze vier jaren trekt Martinus door Noord-Italië tot in Illyrië (ongeveer het voormalige Joegoslavië).

Daar komt hij in botsing met arianiserende christenen en bisschoppen. Trouw aan de geest van Hilarius weigert hij te zwijgen en komt hij op voor de leer van Nicea. Hierbij kreeg hij het zwaar te verduren:

"*In die dagen had de ketterij van het arianisme over heel de wereld en vooral in Illyrië verder om zich heen gegrepen en Martinus was bijna de enige die met de grootste ijver het valse geloof van de bisschoppen bestreed. Hij werd vele malen afgestraft. Men geselde hem namelijk in het openbaar en uiteindelijk dwong men hem ook de stad te verlaten en daarom keerde hij terug naar Italië. …. Ook te Milaan werd hij hardnekkig vervolgd door (bisschop) Auxentius, aanstoker en voorman van de arianen. Hij moest er tal van beledigingen verduren en werd met geweld uit de stad verdreven*." (Vita 6).

Kort verblijf in Pannonië, Martinus brengt zijn moeder thuis in het evangelie.

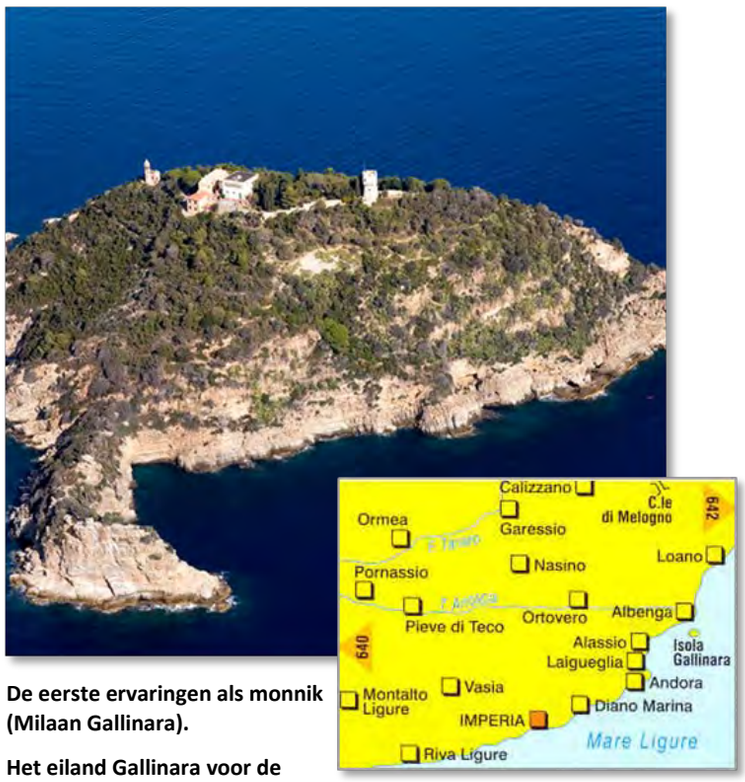
Conflict met arianen.

ariaanse Christenen verjagen Martinus met geweld uit hun stad.

Hombeek,
Sint-Martinuskerk, brandglasraam detail

4 Grondlegger van het monachisme in het westen

Te Milaan, de hoofdstad van het Westen, moet Martinus dus wijken voor het geweld van de arianen. Toch begint in deze stad voor Martinus iets nieuws. Sulpicius Severus schrijft: "*Hij richtte te Milaan voor zichzelf een kluis op*", met andere woorden: Martinus wordt monnik. Het monachisme was in het Oosten sinds een eeuw in volle opbloei. Pas in de tweede helft van de vierde eeuw duiken er ook in het Westen monniken op en hiervan is Martinus de eerste die ons bekend is. Te Milaan leefde Martinus dus rond 357-358 in een soort kluis als een stadsmonnik, zoals die in het Oosten reeds langer bekend waren. Na zijn verdrijving uit Milaan trekt hij zich samen met een priester terug op een klein eiland , Gallinaria, 80 km voor de kust van Genua. Ook daar leidt hij het leven van een monnik.

De eerste ervaringen als monnik (Milaan Gallinara).

Het eiland Gallinara voor de kust van Ligurië.

Volgens Jacques Fontaine, de beste hedendaagse Martinuskenner [1], bestaat er een nauwe band tussen de opkomst van het monachisme in het Westen en de anti-ariaanse strijd. In het Oosten zijn het inderdaad de monniken die vanuit de woestijn de oppositie aanvoeren tegen de ariaanse keizers die in alle steden ariaanse bisschoppen hadden doen benoemen. Het was Athanasius, de patriarch van Alexandrië en de grote bestrijder van het arianisme in het Oosten, die rond het jaar 356 de beroemde biografie over Antonius, de vader van het monachisme, schreef. Kortom, de monniken waren de kameraden van al wie zich tegen het arianisme verzette.

Het is daarom zeer aannemelijk dat de Westerse tegenstanders van het arianisme in contact kwamen met de monniken en onder de indruk kwamen van hun levenswijze. Het is alleszins opvallend dat de eerste promotoren van het monachisme in het Westen allen anti-arianen zijn. Zo bijvoorbeeld Athanasius, die door de ariaanse keizers meermaals verbannen werd naar het Westen, meer bepaald naar Trier. Daar deed hij heel zeker zijn verhaal over Antonius en de andere oosterse monniken. Dankzij Augustinus[2] weten wij dat te Trier rond het jaar 380 de Latijnse vertaling van Athanasius' biografie van Antonius van hand tot hand ging en een aantal vooraanstaande personen tot het monachisme overhaalde. Maar Athanasius verbleef reeds een eerste maal als balling te Trier in de jaren 335-337 en zal toen wel reeds aan zijn vrienden het verhaal gedaan hebben. Als medestrijder van Athanasius zal bisschop Hilarius ongetwijfeld onder de indruk geweest zijn van dit Oosterse monachisme. Misschien is hij wel degene geweest die Martinus hierover het eerst vertelde.

Anderen suggereren dat Martinus reeds gedurende zijn tochten als soldaat in het Midden-Oosten in contact zou gekomen zijn met het monachisme. Niets in de literaire bronnen wijst evenwel in deze richting.

Hoe dit ook precies gegaan is, aan Martinus komt de eretitel toe 'de eerste monnik van West-Europa' te zijn. In dit verband is het tekenend dat Benedictus de eerste kapel in zijn abdij te Montecassino toewijdt aan de heilige Martinus.

---

1. Cf. zijn magistrale commentaar op de biografie van Sulpicius Severus in *Sources Chrétiennes* 134-135, Paris, 1968-1969.
2. Cf. AUGUSTINUS, *Belijdenissen* VIII,

Ligugé

Zodra Hilarius in het jaar 360 uit ballingschap terugkeert naar Poitiers, haast Martinus zich op weg naar hem. Hij is dan ongeveer 44 jaar oud. Kort na zijn terugkeer te Poitiers besluit hij als monnik in de nabijheid van Poitiers te gaan leven.

Hij bouwt zich een hut te Ligugé , acht km buiten de stad. Al vlug krijgt hij daar gezellen. Het geheel staat onder de bescherming van Hilarius. Het is het begin van de eerste monnikengemeenschap in West-Europa.

Schrijn van de heilige Hilarius in de kathedraal van Poitiers

Martinus koos bewust om buiten de stad maar toch niet te ver van de stad te gaan wonen. Hij wilde als monnik veel tijd doorbrengen in eenzaamheid en gebed. Toch wilde hij zich niet isoleren van het leven van de mensen. Geregeld trok hij naar de stad of naar de dorpen in de buurt om de zieken en bezetenen op te zoeken en te genezen.

Wandelpad in de abdij van Ligugé waar de eerste monnikengemeenschap was.

5 Bisschop van Tours

Tien jaar later, in 371, maken enkele christenen van de stad Tours van deze liefde van Martinus voor de zieken listig gebruik om hem naar hun stad te lokken. Onder het voorwendsel dat een zieke vrouw zijn hulp nodig had, brachten zij hem binnen in de kerk van Tours waar heel de gemeenschap bijeen was om een nieuwe bisschop te kiezen.

Het volk riep uit één mond "Martinus is de waardigste kandidaat voor het bisschopsambt; gelukkig de Kerk die zulke bisschop bezit". En al voelden enkele aanwezige bisschoppen er niets voor om zo'n ascetische monnik, slecht gekleed en met onverzorgde haren, tot bisschop aan te stellen, het volk won het pleit.

Bisschop van Tours 371 – 397

"Zij hadden allen maar één verlangen, eenzelfde wens, eenzelfde overtuiging: Martinus was de man aan wie het bisschopsambt het meest toekwam. Gelukkig de Kerk die zo'n bisschop zou kennen."
Vita, 9

Hombeek,
Sint-Martinuskerk, brandglasraam detail

Het verhaal van Sulpicius Severus

In diezelfde periode verzocht men hem bisschop te worden van de Kerk van Tours. Maar omdat men hem niet gemakkelijk uit zijn kluis weg kon krijgen deed een burger van Tours die Rusticus heette, alsof zijn vrouw ziek was. Hij viel Martinus te voet en hij slaagde erin hem het klooster te doen verlaten. …

Het was een merkwaardig schouwspel: niet alleen uit Tours maar ook uit de steden in de omgeving was er een ongelofelijke mensenmassa samengekomen om haar instemming te betuigen. Zij hadden allen maar één verlangen, eenzelfde wens, eenzelfde overtuiging: Martinus was de man aan wie het bisschopsambt het meest toekwam, gelukkig de Kerk die zo'n bisschop zou kennen.

Er bleef toch boosheid vanwege enkelen van de bisschoppen en een paar aanwezigen die ontboden waren om de nieuwe kerkleider aan te stellen. Ze beweerden namelijk dat Martinus een verachtelijk figuur was en dat een man met een vies voorkomen, vuile kleren en verwarde haren het bisschopsambt onwaardig was.

Het volk oordeelde verstandiger en moest lachen om hun dwaasheid, want terwijl zij deze merkwaardige man zochten te blameren, stelden zij feitelijk zijn verdiensten in het licht. En zij konden niets anders doen dan wat het volk door de wil van de Heer dacht.

Martinus, monnik én bisschop

Ook als bisschop wil Martinus monnik blijven. Gedurende enige tijd leeft hij in een bijgebouw van de kerk van Tours. Daar kreeg hij echter te veel bezoek over de vloer. Daarom besluit hij om vier kilometer buiten de stad een klooster te stichten langs de Loire, op een stille en afgelegen plaats. Hij woonde er in een houten cel en weldra woonden tachtig leerlingen bij hem. Het is het begin van het klooster van Marmoutiers. (Gregorius van Tours zal het als eerste zo noemen, namelijk "majus monasterium" = grand monastère).

Zo zet hij ook als bisschop zijn levensstijl van Poitiers/Ligugé verder. Hij verblijft veel in stilte en gebed te Marmoutiers, maar gaat tussendoor naar de stad of naar de dorpen in de buurt om als bisschop zijn verantwoordelijkheid op te nemen.

Martinus heeft zich na zijn 'tweede bekering' steeds 'monnik' geweten. Om weerstand te kunnen bieden aan de dominerende mentaliteit van zijn tijd en zich innerlijk af te stemmen op de dienst aan de nederige en gekruisigde Christus ontvluchtte hij de stad en meed hij het paleis van de keizer. Zelfs in de kerkelijke centra voelde hij zich niet op zijn gemak, want ook daar overheerste naar zijn smaak de geest van deze wereld. De priesters en bisschoppen lieten er zich maar al te gemakkelijk door veroveren. Martinus wilde niet van deze wereld zijn, hij wilde met heel zijn hart en zijn leven van de Heer zijn. Daarom trok hij zich terug uit de stad en zocht hij de afzondering om meer gemakkelijker bij de Heer te vertoeven en zich te laten doordringen van diens Geest.

Maar indien Martinus de stad en haar mentaliteit ontvluchtte om dichter bij de Heer te zijn, dan was het om vanuit de Geest van de Heer te midden van de mensen vertoeven. Monnik-zijn betekende voor Martinus geen afscheid van de wereld, maar wel een afstand nemen van de mentaliteit van de wereld om vanuit het hart en de geest van Jezus bij de mensen te kunnen zijn. Martinus was een pastorale monnik. Hij was monnik én herder, monnik én bisschop, en beide tegelijkertijd. Vanuit zijn eigen beleving kon hij maar een goede bisschop voor zijn mensen zijn, indien hij het leven leidde van een monnik, dit wil zeggen: een mens die intens de Heer zoekt, die zich voedt aan de woorden van de Schrift, en uren bij zijn Heer verwijlt in gebed.

De levensbeschrijving van Sulpicius Severus onderstreept hoe Martinus grote waarde hechtte aan zijn leven als monnik. Tegelijk toont zij echter hoe voortdurend mensen Martinus in zijn cel komen opzoeken om door hem onderricht, genezen of bevrijd te worden. Ook verhaalt zij hoe Martinus talrijke reizen maakt door de wijde omgeving om het evangelie te verkondigen, om de invloed van het heidendom te vervangen door de uitstraling van nieuwe kloosterstichtingen, om zieken te genezen, om kleine christelijke gemeenschappen op het platteland te bezoeken. Het is duidelijk dat de bijzondere uitstraling van Martinus, de bisschop, haar wortels vindt in het ascetische gebedsleven van Martinus, de monnik.

Het verhaal van Sulpicius Severus:

"Deze plek van afzondering was zo afgelegen dat hij de eenzaamheid van de woestijn niet miste. Aan de ene kant was zij inderdaad omgeven door de steile rotswand van een hoge berg, de rest van het vlakke terrein was ingesloten door een kleine meander van de Loire.

Men kon de plaats alleen maar bereiken via een en hetzelfde pad dat zeer smal was. Martinus had een cel die met hout in elkaar was gezet en veel broeders woonden op dezelfde manier. Maar de meesten hadden zich een schuilplaats gemaakt door een hol uit te houwen in de rots van de berg die boven hen uitstak. Er waren ongeveer tachtig leerlingen die zich lieten vormen naar het voorbeeld van hun gelukzalige meester. Niemand had er iets in eigendom, alles was bestemd voor de gemeenschap. Men mocht niets kopen of verkopen, zoals dat de gewoonte is bij de meeste monniken. … zelden verliet iemand zijn cel, behalve wanneer men bijeenkwam op de plaats van gebed.

Na het vasten-uur namen zij allen samen de maaltijd. Niemand dronk wijn, met uitzondering van wie door ziekte ertoe gedwongen was. De meesten liepen gekleed in een habijt van kameelhaar. Het dragen van een fijner gewaad werd er als een zwaar vergrijp beschouwd. En dat is des te verwonderlijker omdat er naar verluidt onder hen veel mensen van hoge afkomst waren. Totaal anders opgevoed, hadden zij zich die nederigheid en ontbering zelf opgelegd. Later hebben wij verscheidenen van hen als bisschop gekend. Welke stad of kerkgemeenschap zou inderdaad niet een priester hebben gewild die uit het klooster van Martinus kwam?" *(Vita, 10)*

Bestrijder van demonen

Martinus verdrijft de duivel.
kathedraal Chartres: glasraam 13de eeuw

Martinus blijft als bisschop-monnik de soldaat die in dienst van Christus de strijd aanbindt met de demonen. In 356 reeds had Hilarius hem tot exorcist aangesteld. Als bisschop van Tours blijft Martinus voor alles exorcist. Hij wil de duivel beroven van elke heerschappij over de mensen en de wereld. Martinus ziet de duivel aan het werk op talloze terreinen en in vele gedaantes.

Martinus ziet hem heersen in het heidendom dat vooral op het platteland de mensen gevangen houdt in allerlei angsten en hun de weg naar Christus verspert. Hij ziet hem aan het werk in de ziekten die mensen naar lichaam en ziel van het leven beroven.

De grootste bedreiging voor de Kerk komt van binnenuit, wanneer christenen zich laten pakken door de kunstjes van de duivel en met zijn hulp tempels van valse godsdienstigheid bouwen. Martinus heeft er heel zijn leven mee te maken gehad. De strijd tegen de arianiserende bisschoppen heeft hij in die zin beleefd.

Terwijl het religieuze peil van veel clerici - en ook bisschoppen - in die dagen eerder laag ingeschat moet worden, wordt Marmoutiers een vormingsschool voor monniken, clerici en in het bijzonder voor toekomstige bisschoppen. De stichting van Marmoutiers vormt op deze wijze een antwoord op de godsdienstige lauwheid van de toenmalige Gallische kerk. Marmoutiers zal een krachtige generatie nieuwe christenen voortbrengen, die de Kerk van Gallië zullen helpen door de moeilijke tijden te komen, die weldra aanbreken wanneer de Franken in 406 de Rijngrens

Later stootte hij op het onkruid van de valse godsdienstigheid in de monnikengemeenschap die hij zelf gesticht had. Martinus laat zich echter niet in de war brengen. Hij heeft een fijne neus voor wat van de heilige Geest komt en wat van de duivel. Hij maakt een einde aan een onterechte martelarenverering en 'overvrome' monniken vallen in zijn aanwezigheid door de mand.

Maar ook in het leven van de Kerk ziet Martinus de duivel aan het werk, bijvoorbeeld door zich in bedrieglijke gewaden van valse godsdienstigheid te hullen of door de christenen – en zelfs de bisschoppen – te verleiden door het prestige en de macht van het keizerlijke hof. Op al deze terreinen zal Martinus de strijd aanbinden met de boze geesten.

Het verhaal van Sulpicius Severus:

"Enkele broeders verklaarden uitdrukkelijk dat zij de demon in brutale bewoordingen Martinus hoorden toesnauwen waarom hij in zijn klooster enkele broeders had opgenomen die door allerhande misstappen ooit de genade van het doopsel hadden verloren, maar zich nadien weer bekeerd hadden. Daarbij somde de demon hun respectieve zonden op. Martinus bood de duivel weerstand en antwoordde kordaat dat oude fouten door een betere levenswandel weer werden goedgemaakt en dat men door de barmhartigheid van de Heer de zonden moest vergeven aan wie niet meer zondigden. De duivel bracht daartegen in dat zondaars geen recht hadden op vergiffenis en dat de Heer geen enkele genade kan verlenen aan wie zelfs maar één zware misstap hadden begaan. Dan moet Martinus het uitgeschreeuwd hebben: Triestigaard, als jij zelf zou ophouden de mensen te achtervolgen en als je spijt zou hebben over je daden, vooral nu de dag van het oordeel nabij is, dan zou ik jou barmhartigheid beloven in oprecht vertrouwen op de Heer Jezus Christus."

(Vita, 22)

Bisschop Martinus, vriend van de armen.

Als bisschop blijft hij een vriend van de armen. Voor hem is in hen Jezus zelf aanwezig.

Martinus vriend van de armen

Martinus draagt de eucharistie op, terwijl de arme God dankt en een vuurbol boven Martinus' hoofd verschijnt

Hombeek, Sint-Martinuskerk, brandglasraam detail

Het verhaal van Sulpicius Severus:

"Het was in mijn eerste dagen met mijn Martinus. Ik had nog maar pas mijn studies opgegeven en mij bij de heilige man aangesloten, dat wij eens Martinus begeleidden op weg naar de kerk. Daar ontmoette hij een arme. Hij was halfnaakt en het was winter. Hij smeekte of men hem wat kleren zou kunnen geven. Martinus riep de aartsdiaken bij zich en gaf opdracht om de kou lijdende man meteen te kleden. Daarop ging hij naar een nevenruimte bij de kerk. Daar bleef hij alleen (...) tot het uur van de gewone liturgische dienst voor het volk. (...)

In deze stille cel van de heilige man drong nu die arme binnen. Hij meende dat men hem had laten zitten. Aangezien de aartsdiaken hem zolang op zijn kleren liet wachten, reclameerde hij dat de clericus hem verwaarloosd had en hij kloeg onder tranen dat hij het zo koud had. Toen trok de heilige, zonder dat de arme het merkte, heimelijk zijn onderkleed onder zijn mantel uit. Hij trok het de arme aan en liet hem gaan.

Kort daarop kwam de aartsdiaken binnen en zei, zoals gewoonlijk, dat het volk aan het wachten was in de kerk en dat hij zich moest opmaken voor de viering van de heilige geheimen. Martinus antwoordde dat eerst de arme - hij bedoelde zichzelf - kleren moest krijgen. Hij kon niet naar de kerk komen, zolang de arme zijn kleren niet had ontvangen.

De diaken vond het een raadselachtig antwoord. Hij zag immers dat Martinus uiterlijk met de mantel bekleed was, maar merkte niet dat hij zonder onderkleed zat. Tenslotte verontschuldigde hij zich met te zeggen dat de arme niet meer daar

was. Toen zei Martinus: "Breng mij het kleed dat klaarligt, want de arme is al daar om er zich mee te kleden." Bitter gestemd en in de hoek gedrumd, haastte zich de clericus nu pas om een kort, ruwharig kleed van vijf zilverlingen uit een nabije lade te halen. Hij wierp het Martinus kwaad voor de voeten, terwijl hij zei: "Hier is het kleed, maar de arme is niet meer daar". Zonder zich op te winden verzocht Martinus hem om even buiten te wachten. Alleen gebleven kon hij zo het kleed aantrekken.

Martinus kust en geneest een Melaatse. kathedraal Chartres: glasraam 13de eeuw.

Hij probeerde uit alle macht geheim te houden wat hij gedaan had, maar wanneer blijft bij heilige mannen zoiets geheim, hoezeer ze dit ook proberen? Of men het wil of niet, men brengt het toch aan het licht." (Dialogen, II,1).

"*Toen trok de heilige, zonder dat de arme het merkte, heimelijk zijn onderkleed onder zijn mantel uit. Hij trok het de arme aan en liet hem gaan.*"

In het 17de hoofdstuk van zijn Vita Martini verhaalt Sulpicius Severus:

"Toen hij te Parijs door de stadspoort trok met in zijn spoor grote drommen mensen, kuste en zegende hij een melaatse wiens weerzinwekkende gezicht allen deed huiveren. Terstond was hij van alle kwaad gezuiverd. 's Anderendaags kwam hij met glanzende huid naar de kerk en zei er dank omdat hij weer gezond was". (Vita, 17).

Het licht van het evangelie laten schijnen voor het volk

Ten tijde van het episcopaat van Martinus vormden de christenen reeds de meerderheid in de steden van Gallië. Het platteland was nog in hoofdzaak heidens. Martinus ontplooit als evangelist van het platteland een grote activiteit. Hij gaat de strijd aan met de heidense heiligdommen en schrikt er niet voor terug hierbij de grote middelen in te zetten: zelf hakt hij heilige bomen om en eigenhandig breekt hij heidense tempels af.

Op heidense bedevaartsplaatsen sticht hij gemeenschappen van monniken. De aantrekkingskracht van deze plaatsen zal van nu af in dienst staan van de evangelisatie. Dit alles kadert binnen de algemene evolutie die zich in die jaren in het Romeinse Rijk voordoet. Vanaf het jaar 381 wordt het christendom officieel staatsgodsdienst en vanaf 390 wordt het heidendom verboden.

Martinus geloofde dat voor elke mens bekering en een nieuw leven mogelijk was. Hij geloofde in de kracht van het evangelie. Dit blijkt bijvoorbeeld uit volgend verhaal, dat gesitueerd wordt in de tijd dat Martinus net Hilarius van Poitiers had leren kennen. Op weg naar Illyrië viel hij bij het overtrekken van de Alpen in de handen van rovers. Een van de rovers voerde hem naar een afgelegen plaats.

"Daar begon deze Martinus te vragen wie hij was. Deze antwoordde dat hij christen was. De ander vroeg hem daarop of hij bang was. Toen verklaarde Martinus standvastig dat hij zich nooit zo veilig gevoeld had, omdat hij wist dat de barmhartigheid van de Heer vooral in beproevingen haar kracht doet gelden. Maar hij voegde eraan toe dat hij eerder zijn bewaker beklaagde, die Christus' barmhartigheid onwaardig was door zijn roven. Toen begon hij hem het evangelie uit te leggen en predikte aan de rover het Woord Gods en de rover geloofde. Hij vergezelde Martinus en bracht hem op de goede weg en verzocht hem de Heer voor hem te bidden" (Vita, 5).

Geen mens, hoe misdadig of verwrongen ook, was voor Martinus onbereikbaar voor Gods genade. Zijn leven is één grote inspanning om door de verkondiging van het Evangelie, de kracht van het gebed en het eigen getuigenis de mensen van zijn tijd te winnen voor de liefde van God, die zich in de nederige en gekruisigde Jezus heeft geopenbaard.

Niet zelden betekende dit een haast fysieke strijd tegen het heidendom. Als een profeet uit het Oude Verbond daagt hij het heidendom uit. Hij gaat de heilige symbolen van het heidendom te lijf, in vertrouwen op God, opdat er plaats zou komen voor de verkondiging van het Evangelie van Jezus Christus. Daarvoor riskeert hij zijn leven. Veel eenvoudige mensen durven dankzij zijn optreden het heidendom met zijn voorstellingen en praktijken loslaten, om zich te laten onderrichten in het Evangelie.

Het verzet van bisschop Martinus tegen geweld van heersers

De machthebbers gingen meer en meer hun invloed laten gelden op de bisschoppen. Ze kwamen in hun greep en werden onder druk gezet om morele steun te verlenen aan wandaden en terechtstellingen van vaak onschuldige gelovigen.

"Dat Avitianus wreedaardig was wist iedereen. Bij zijn intrede in de stad van de Turonen liep een rij geketende gevangenen achter hem aan. Hij liet ze folteren tot groot misprijzen van alle inwoners van de stad. Martinus had hiervan gehoord en haastte zich in het holle van de nacht naar het paleis. Iedereen sliep en het was akelig stil. Alle poorten waren toe en Martinus vatte post op de met bloed besmeurde drempel.

Avitianus werd in zijn slaap plots opgeschrikt door een engel die hem zei: "De dienaar van God ligt voor uw drempel en jij ligt te slapen?" Verward sprong hij snel uit bed. Hij riep zijn knechten, en zei al bevend: "Martinus is bij de poort, ga vlug naar buiten en open de poort, zodat de dienaar van God geen onrecht wordt aangedaan ". Omdat ze smalend dachten dat hun Heer door een droom bedrogen was, deden ze wat de meeste dienaren zouden doen: ze gingen niet eens kijken. Wie zou in een akelig duistere nacht op een drempel gaan zitten en toch zeker geen bisschop? Ze ontkenden dus dat er iemand buiten was. Daarop viel Avitianus onmiddellijk terug in slaap.

Kort daarop werd hij opnieuw opgeschrikt en riep: " Martinus moet aan de deur staan". Omdat de knecht weer aarzelde ging hij totaal ontredderd zelf kijken aan de poort. Daar ontmoette hij Martinus. Compleet in de war bij het zicht van deze deugdzame man, sprak de ellendige Avitianus, "Heer, waarom heb je mij dit aangedaan. Zeg niets, ik weet wat je wenst. Ik zie duidelijk wat je verlangt. Ga snel van hier weg en bespaar mij de toorn van de hemel voor het onrecht dat ik heb aangedaan. Neem van mij aan dat het voor mij al een opoffering was om zelf naar buiten te moeten komen"

Zodra de heilige weg was beval Avitianus zijn ambtenaren alle gevangenen vrij te laten. Kort daarop is hij zelf vertrokken en iedereen was opgelucht. De stad. leefde terug in vreugde. Dit incident hebben wij vernomen uit de mond van Avitianus zelf.

(Dialogues III, 4)

**Kerk Hombeek : Martinus bisschop.
Beeld in gepolychromeerd hout van 1805
van Frans Van Geel**

**Martinus tot bisschop gewijd.
Hombeek, Sint-Martinuskerk**

De kracht van het geloof

Wij verhalen een bekende episode:

"In een dorp had Martinus eens een zeer oude tempel omvergehaald. Toen hij daarop aanstalten maakte om ook een pijnboom om te hakken, die bij dat heidense heiligdom stond, stuitte hij op het verzet van de heidense priesters en van de heidenen van die plaats. Dezelfde mensen die kalm gebleven waren bij het verwoesten van de tempel, omdat God dit gebood, wilden niet toelaten dat de boom werd omgehakt.

Martinus brengt het evangelie tot bij de eenvoudige mensen in de bossen

De pijnboom dreigde Martinus te verpletteren maar ontwijkt hem in zijn val.

Hombeek,
Sint-Martinuskerk, brandglasraam detail

Vol ijver bracht Martinus hun voor ogen dat er niets goddelijks in een boomstam kan schuilen. Hij nodigde hen uit dezelfde God te dienen, die ook hij diende. Hij legde hun uit dat die boom omgekapt moest worden, omdat hij aan de duivel was toegewijd.

Toen zei een van de omstanders die meer durf had dan de overigen: "Als gij enig vertrouwen hebt in de God, die gij zegt te aanbidden, dan zullen wij zelf de boom kappen, op voorwaarde dat gij hem opvangt in zijn val. Als uw Heer met u is, zoals gij zegt, dan zal u geen leed geschieden." Onwankelbaar vertrouwend op God beloofde Martinus dat te zullen doen. De menigte heidenen stemde in met deze overeenkomst; graag lieten zij hun boom kappen als deze de vijand van hun godsdienst in zijn val zou verpletteren.

De pijnboom hing reeds over naar één kant, zodat er geen twijfel bestond over de richting waarin hij zou vallen als hij werd geveld. Dáár, op die plek, werd Martinus volgens het verlangen van de boeren vastgebonden. Niemand twijfelde er immers aan dat de boom daar zou neerstorten. Vol vreugde en blijdschap begonnen zij zelf de boom te kappen. Een hele menigte keek uit de verte nieuwsgierig toe.

Reeds begon de pijnboom te buigen: de val dreigde. De monniken, die op een afstand toezagen, verbleekten. Terneergeslagen door het naderende gevaar, verloren zij alle hoop en vertrouwen. Zij verwachtten slechts dat Martinus heel zeker zou sterven. Maar deze vertrouwde op de Heer en wachtte onverschrokken.

En toen de pijnboom krakend neerstortte en reeds in zijn richting viel, toen strekte hij zijn hand naar hem uit en maakte het teken van het kruis. Op dat ogenblik was het alsof de boom door een wervelwind achterwaarts werd getrokken. Hij plofte neer naar de tegenovergestelde kant, zodat de landlieden, die zich op een veilige plaats waanden, bijna werden verpletterd.

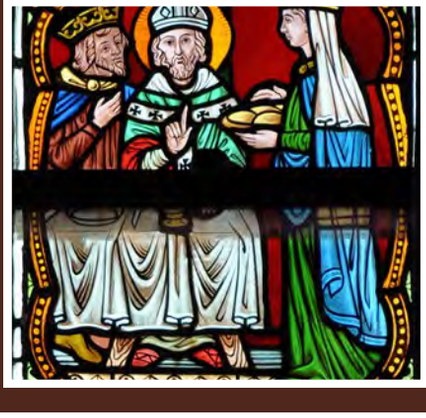
Een luid geroep steeg er toen ten hemel; de heidenen stonden verstomd over het wonder, de monniken weenden van vreugde en allen samen loofden zij de naam van Christus.

Op die dag was zichtbaar het heil over deze streek gekomen. Want onder de geweldige menigte heidenen was er bijna niemand, die niet vroeg om de oplegging der handen, aan de dwaling van het ongeloof vaarwel zei en in de Heer Jezus geloofde. Vóór de komst van Martinus waren er maar weinig christenen, ja bijna niemand in die streken had het christendom omhelsd, terwijl het thans door diens wonderen en door zijn voorbeeld zich zodanig verspreidde, dat er geen streek is, welke niet talrijke kerken en kloosters bezit. Want waar hij de tempels omver wierp, daar bouwde hij terstond kerken of kloosters" (Vita, 13).

6 Het Christelijk Imperium

Als vriend van bisschop Hilarius had Martinus al meegekregen dat een 'christelijke' keizer een gevaar kon betekenen voor de authenticiteit van de kerk. Veel door de keizer benoemde bisschoppen met wie Martinus in contact was gekomen, dienden geenszins de zaak van de kerk.

Martinus erkende de Heer in het beeld van de arme en lijdende mensen die hij ontmoette. Hij kon zich Jezus Christus niet anders voorstellen. Juist daarom had hij veel moeite met de kerk van zijn dagen die zich verheugde in de triomf van het christendom en die 'ja' zei op het historisch compromis met de politieke machthebbers om samen een christelijk keizerrijk op te bouwen. De uitdrukking 'Christus imperator' klonk Martinus heel verdacht in de oren. Hij beschouwde het als de meest sluwe verleidingstruck van de duivel: maakte Martinus immers niet mee hoe de kerk op zijn dagen langs deze weg haar evangelische ziel verloor?

Martinus wantrouwt politieke macht in het geloofsleven.

"Martinus liet zich slechts een keer in zijn leven - pas op 70-jarige leeftijd - bedienen aan het hof, niet door een vrije weduwe, maar door een vorstin die onder het gezag van haar man stond…"

Hombeek, Sint-Martinuskerk, brandglasraam detail

Een Christelijk rijk met een keizer als behoeder of … duivel?

Een van de sterkste wapens van de duivel onderkende Martinus ongetwijfeld in de verleiding die uitging van een machtig christelijk imperium, zoals dit in de vierde eeuw in volle opbouw was.

Terwijl vele christenen en bisschoppen zich verheugden in het verbond tussen keizer en kerk, bleef Martinus op een afstand staan. Hij zocht het gezelschap van de keizer niet op. Hij ging enkel naar het keizerlijk paleis in de hoofdstad Trier op verzoek van anderen om ze voor te spreken. Bij zijn tweede bekering had hij begrepen dat de roeping die hij van Christus had ontvangen hem wegleidde van het gezelschap van de keizer.

Het verhaal van Sulpicius Severus:

"Wij mogen niet verzwijgen op welke sluwe wijze de duivel Martinus op de proef stelde. Op zekere dag stond hij voor Martinus, die bad in zijn cel. Hij was omgeven door een schitterend licht, verwachtend dat hij in deze glans, die de zijne niet was, Martinus gemakkelijker zou kunnen bedriegen. In een koninklijk gewaad was hij gekleed, op zijn hoofd droeg hij een diadeem van goud en edelstenen, zijn schoenen waren verguld, om zijn mond speelde een lach en blij was zijn gelaat, zodat men hem helemaal niet voor de duivel zou hebben gehouden.

Bij de eerste aanblik stond Martinus verstomd en beiden bewaarden zij een tijdlang het stilzwijgen. Toen sprak de duivel het eerst en zei: "Martinus, erken degene die gij voor u ziet: Ik ben Christus. Neerdalend op aarde wilde ik mij het eerst aan u openbaren." Toen Martinus daarop zweeg en niet antwoordde, waagde de duivel het zijn brutale bewering te herhalen:
"Martinus, waarom aarzelt gij te geloven, gij ziet immers?"
Toen begreep Martinus door een openbaring van de heilige Geest dat het de duivel was, niet de Heer. Hij sprak:
"Onze Heer Christus heeft niet verkondigd dat Hij komen zou in een purperen mantel, met een fonkelende diadeem. Ik geloof niet in Christus' komst, tenzij Hij komt in de verschijning en in de gedaante waarin Hij geleden heeft en getekend is met de kruiswonden."
Bij deze woorden verdween hij als rook en vulde de cel met zo'n verschrikkelijke stank, dat aan zijn duivelse identiteit niet meer te twijfelen viel.
Dit feit hebben wij uit de mond van Martinus zelf gehoord; niemand mag denken dat het een verzinsel is"

(Vita, 24).

Bij deze passage merkt Jacques Fontaine op dat de beschrijving van de kledij van deze 'duivelse'" Christusverschijning tot in detail overeenkomt met de klederdracht van de Romeinse keizers op het einde van de vierde eeuw. Het is het beeld van Christus als Romeinse keizer. Hiermee is aangeduid hoe Martinus en de kringen rondom hem de droom van het christelijke keizerrijk, waarbij de keizer zichzelf als gezant van Christus en behoeder van de Kerk gaat beschouwen, aanzien als de verraderlijkste en gevaarlijkste verleiding, waarmee de duivel de kerk van hun tijd probeert te vernietigen. Tegen deze bekoring bestaat maar één probaat middel: vasthouden aan het beeld van Christus dat de evangelies ons voorhouden: een lijdend man, die gekruisigd wordt.

Tevens roept dit verhaal op tot nederigheid, tegen de verleiding van de hoogmoed die volgens de Vita van Martinus zo wijd woekerde in de toenmalige kerkelijke kringen. De duivel probeert immers Martinus te vleien: "Ik wilde mij aan u het eerst openbaren". Maar hij vond in Martinus geen hoogmoed die uit was op gevlei. De nederigheid van Martinus en zijn gehechtheid aan de arme, lijdende en gekruisigde Christus hebben Martinus behoed, niet alleen in het moment dat de duivel aan hem verscheen, maar gedurende heel zijn leven.

Maar al te vaak had Martinus meegemaakt, vanaf zijn kennismaking met de ariaanse crisis - waarin keizers de kerk in de war stuurden en de door hen gepatroneerde bisschoppen vleiers van de keizer werden - hoezeer de verleiding van een 'keizerlijke Christus' de hoogste bedreiging vormde voor de kerk van zijn tijd.

Nederig-zijn' tekende de persoonlijke levensstijl van bisschop Martinus.

'Sulpicius Severus schrijft hierover:

"Martinus was echt een gelukzalig man. In hem was geen bedrog: hij oordeelde niemand, veroordeelde niemand, niemand vergold hij kwaad met kwaad. Want hij wist zo'n geduld op te brengen voor alle vormen van onrecht, dat hij zich zelfs door de geestelijken van de laagste rang ongestraft liet beledigen, terwijl hij toch de hoogste priesterlijke waardigheid bekleedde. En hij heeft hen daarom nooit uit hun functie ontslagen of hun zijn genegenheid geweigerd, voor zover dat van hem afhing." Vita, 26

De eerste 'politieke' executie van een christen.

Tragisch wordt het in het jaar 386 wanneer een synode van bisschoppen te Trier de keizer ertoe weet te bewegen om Priscillianus, een theoloog en later bisschop in het Spaanse Avila, te doen executeren. Tegenstrijdige leer wordt ketterij geacht. Priscillianus is de eerste gelovige die veroordeeld wordt als "ketter" en ter dood gebracht.

Hombeek, Martinuskerk, brandglas-raam detail

Martinus discuteert in Trier met keizer Maximus.

Martinus verzet zich fel tegen de doodstraf. Hij heeft van Maximus, de Caesar te Trier, de toezegging dat het niet zo ver zou komen. Tijdens zijn afwezigheid wordt Priscillianus toch te Trier ter dood veroordeeld en geëxecuteerd. Keizer Maximus, ongetwijfeld geen kwaadaardig man, had op verwerpelijk advies van bisschop Ithacius en de andere bisschoppen deze onverantwoorde beslissing genomen. Ondanks dat bleef hij de aanklagers van Priscillianus na diens executie, een hand boven het hoofd houden.

Munt Keizer Maximus

Aldus wilde hij voorkomen dat eerbaar geachte personen van misdaden verdacht zouden worden of ervoor veroordeeld.

De Romeinse Basilica in Trier.

Daar of in deze omgeving hebben Martinus en keizer Maximus mekaar ontmoet.

Beide foto's genomen in 2007 bij het bezoek van Hoembe-ka aan Trier in het kader van de herdenking van keizer Constantinus.

Daarop weigert Martinus om met deze bisschoppen nog de communio te vieren in de eucharistie. Om nog erger kwaad te vermijden, ziet Martinus zich gedwongen om tegen zijn zin de communio met de andere bisschoppen toch te bewaren. Maar vanaf die dag voelt hij zijn persoonlijke slagkracht in de strijd tegen de duivel aangetast.

De duivel heeft immers een grote overwinning gehaald in de Gallische kerk. Een bittere ervaring voor de 70-jarige bisschop, die vanaf dat ogenblik de synodes van de bisschoppen mijdt, omdat ze hem zo bedroeven.

Martinus had intussen andere klachten te horen gekregen en hij voelde zich verplicht om naar het keizerlijk hof te gaan. Hij kwam in Trier aan toen de storm het hoogst was opgelaaid. De bisschoppen die er al langere tijd verbleven hadden dagelijks contact met bisschop Ithacius en waren beste vrienden geworden. Toen ze vernamen dat Martinus onverwacht in Trier verschenen was, werden ze bezorgd. Ze vreesden het ergste en de moed zonk hun in de schoenen. De dag voordien immers had de keizer nog een nieuw besluit getekend waardoor alle "ketters" in Spanje konden gearresteerd en geëxecuteerd worden. Hun bezittingen zouden meteen verbeurd verklaard worden. De bisschoppen waren zich goed bewust dat Martinus zoiets zeker zou veroordelen. Gekweld door een slecht geweten probeerden ze hem te ontlopen. Door zijn kordate houding zou Martinus wel eens het hele volk op zijn hand krijgen. Daarom vroegen ze de keizer om hofdignitarissen naar Martinus te sturen en hem te verbieden in de stad te komen tenzij hij zich vooraf resoluut schaarde aan de zijde van de in Trier verzamelde bisschoppen. Martinus misleidde hen en zei schrander dat hij in de vrede van Christus zou komen.

Hij arriveerde 's nachts in de stad in en ging naar de kerk om er te bidden. De volgende dag ging hij naar het paleis. Hij had meerdere verzoeken voor de keizer waaronder een om genade voor de gevangen Narses en Leucadius. Beiden hadden voordien keizer Gratianus gesteund en hierdoor de gramschap van Maximus, zijn tegenstander en overwinnaar, op de hals gehaald. Vooral wilde hij dat de keizer geen officieren naar Spanje zou sturen om er over leven en dood te beslissen. Martinus was niet alleen bezorgd voor de christenen die hieronder zouden lijden maar wilde ook dat niet-christenen in vrijheid zouden kunnen leven.

De twee eerste dagen hield de sluwe keizer de heilige man aan het lijntje. Was dat om gewichtig te doen of om de koppigheid van zijn tegenstander te breken? Bood hij misschien weerstand, zoals de meesten vermoedden, omdat hij uit baatzucht belust was op de verbeurd verklaarde bezittingen?

Naar verluidt was hij, behoudens ook wel goede eigenschappen, niet vrij te pleiten van inhaligheid. De benarde situatie van de staatskas kon als verontschuldiging worden aangehaald. De vorige heersers hadden de staatskas volledig leeg geplunderd. Een goed bestuurder moest wel alle bronnen aanboren en saneren om het hoofd te bieden aan telkens weer ontluikende volksopstanden. (Dialogues III, 11)

De bisschoppen zochten angstvallig hun heil bij de keizer omdat Martinus steund verleende aan de koppige Theognitus die hen publiekelijk aan de kaak gesteld had. Iemand die ketters steunt en op wraak belust is, zou moeten verboden worden te stad te betreden. De doodstraf van Priscillianus zou tevergeefs geweest zijn indien niet belet zou worden dat Martinus hiertegen wraak zou nemen. Jammerend vielen zij zelfs op de knieën voor de keizer om hen in bescherming te nemen tegen de macht van deze man. Klaarblijkelijk hadden ze zelfs getracht Martinus ook als ketter te laten bestempelen. Hoe inschikkelijk de keizer voor de bisschoppen ook was, toch kon hij niet ontkennen dat Martinus geloofwaardiger was en meer gezag uitstraalde dan enige andere sterveling. Daarom was hij er op uit een wederzijds akkoord te kunnen sluiten.

Hij liet Martinus in het geheim bij zich komen en maakte hem in alle vriendelijkheid duidelijk dat de ketters niet op aandringen van de bisschoppen, maar terecht op staatsrechtelijke gronden veroordeeld waren. Theognitus had uit haat zich gekeerd tegen de anderen en alle contact verbroken. Ithacius echter trof geen enkele blaam. Een paar dagen geleden waren de bisschoppen nog in een synode bijeen geweest en hadden hem dan ook vrijgesproken. Deze argumenten maakten niet de minste indruk op Martinus. De keizer ontstak in hevige woede; hij liet Martinus staan en liep snel weg. (Dialogues III, 12)

Hij revancheerde door beulen te zenden naar de gevangenen voor wie Martinus clementie had verzocht. Martinus vernam dit en ging diezelfde nacht nog naar het paleis. Hij plooide terug en beloofde zich neer te leggen bij de gemeenschap van bisschoppen op voorwaarde dat het leven van de gevangenen gespaard zou worden; bovendien moesten de officieren die al met hun rampzalige boodschap voor de kerk in Spanje onderweg waren, teruggeroepen worden. Maximus ging hiermee akkoord. .De dag daarop zou bisschop Felix in Trier gewijd worden. Deze werkelijk heilige man verdiende in betere tijden bisschop te worden.

Op die bewuste dag plooide Martinus voor de gemeenschap van bisschoppen. Hij was van oordeel dat het beter was om kortstondig toe te geven om het leven te redden van onschuldigen die het zwaard al boven hun hoofd hing. Op het aandringen van de bisschoppen echter om zijn instemming schriftelijk te bevestigen, ging hij niet in.

Ontgoocheld om een verzwakte kerk door de verstrengeling met de staatsmacht.

Bij zijn terugkeer was Martinus zwaar terneergedrukt omdat hij zich met zo'n verderfelijke gemeenschap had ingelaten, al was het maar voor een korte tijd. Kort bij Andethanna (een plaats ergens in het huidige Luxemburg) liep zijn weg door eenzame eindeloze wouden. Zijn begeleiders waren wat vooruitgelopen en Martinus zette zich neer. De droevige dingen die in Trier gebeurd kwamen weer voor de geest; nu eens voelde hij zich aansprakelijk, dan weer dacht hij geheel zonder schuld te zijn.

Plots stond een engel voor hem en sprak: "Martinus, terecht wordt je gekweld door gewetenswroegingen; alleen, er was geen andere uitweg voor jou. Vat weer moed, pak je weer bijeen, anders komt niet alleen je eer, maar ook je zieleheil in gevaar."

Hombeek, Sint-Martinuskerk, brandglasraam detail

Martinus was zwaar teleurgesteld en gekweld door grote twijfels of hij wel gewetensvol gehandeld had.

Een engel troostte hem en sprak hem weer moed in.

Vanaf die tijd hield Martinus zich verre van kerkpolitieke kwesties en bleef weg van bisschop Ithacus en zijn bisschoppengemeenschap die in Trier de doodstraf hadden bepleit. Hij wijdde zich voortaan met nog meer ijver aan de verbreiding van Christus' liefde. Hij preekte en trok rond door zijn bisdom, en had bijzondere aandacht voor de heidenen, de boeren die nog niet met Christus in aanraking waren gekomen. Hem komt dan ook de eer toe de stadskerk naar het platteland gebracht te hebben.

"*Omdat hij enkele bezetenen niet zo snel als voorheen en met minder wonderkracht genezen kon, bekende hij ons vaak onder tranen dat hij nu - omwille van die verderfelijke gemeenschap, waarbij hij zich voor korte tijd uit nood en niet uit overtuiging had aangesloten - een afname van de wonderkracht ervoer. Hij leefde nadien nog zestien jaar. Hij nam aan geen enkele synode nog deel en hield zich ver van elke samenkomst van bisschoppen" (Dialogen III,13).*

7 Laatste levensjaren en dood in Candès

Martinus' laatste levensjaren werden vergald door de tragische gebeurtenissen. Meerdere bisschoppen waren hem vijandig en er werd kwaad gesproken over hem. Daar tegenover stond de opbloei van zijn monastieke gemeenschap die heel wat vooraanstaande Gallische jongemannen, zoals Sulpicius Severus, aantrok. Maar ook daar bleef ook Martinus niet van lijden gespaard. De monnik die hem opvolgde steeg de hoogmoed naar het hoofd, waardoor de gemeenschap van monniken erg te lijden had van zijn bestuur.

De dood van Martinus in Candès op 8 november 397. (links)

De overbrenging van het dode lichaam van Martinus met een bootje over de Loire naar Tours.(rechts)

Hombeek, Sint-Martinuskerk, brandglasraam detail

Ondanks vele beproevingen in zijn oude dag, is Martinus een dienaar van God gebleven, toegewijd aan het gebed en aan de concrete zorg voor de kerk en de armen. Toen hij voor enkele dagen bij een christelijke gemeenschap te Candès verbleef, waar hij de ruziënde presbyters van die gemeenschap poogde met elkaar te verzoenen, is hij daar overleden op 8 november 397.

Zijn getrouwen uit Tours namen er geen vrede mee dat Martinus niet voor eeuwig zou rusten in de bisschopstad. Ze kwamen in alle stilte met een bootje naar Candès, het idyllische plaatsje op de splitsing van de Loire en de Vienne, een 50-tal kilometer van Tours. Stiekem ontvoerden ze het dode lichaam en op 11 november werd hij te grave gedragen. Deze dag is zijn feestdag geworden.

Candès, parochiekerk: Glasraam in de doodskapel: de roof van het lichaam.

Candès, de parochiekerk aan Loire en Vienne met een kapel ter nagedachtenis van het overlijden van Martinus aldaar.

Martinus werd bijna onmiddellijk een van de meest populaire heiligen in heel West-Europa.

Tours: op de achtergrond de tour Charlemagne, de toren boven het linker transept van de oude Martinusbasiliek en rechts de nieuwe basiliek van 1978.

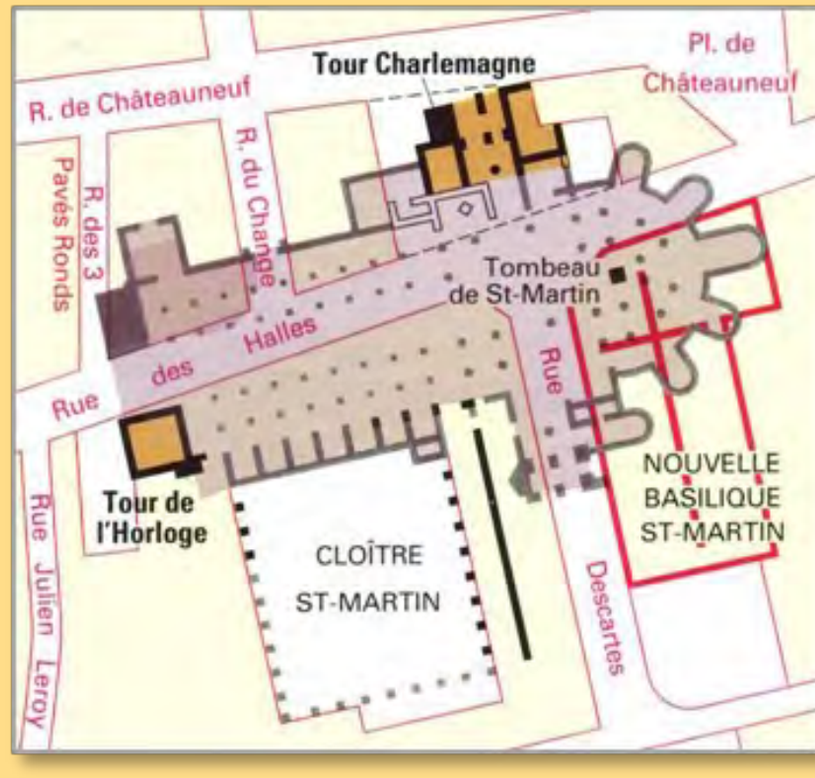
Rustplaats in Tours

Zijn lichaam rustte in Tours in een crypte onder het hoofdaltaar van de basiliek Saint-Martin die er gebouwd werd. Deze kerk werd plat gelegd door Franse revolutionairen bij de burgeroorlog. Om een heropbouw te verhinderen werden straten getrokken doorheen de kerk: de rue des Halles, rue Descartes, rue du Change.

Twee oude kerktorens bleven echter overeind: tour Charlemagne en de, tour de l’Horloge.

In de 19de eeuw herrees een nieuwe basiliek naast de oude maar met de oude crypte terug onder het hoogkoor.

Daar rusten nu nog het hoofd en andere relikwieën van de heilige Martinus.

Tours: een situatieplan van de oude basiliek (grijs) die doorsneden werd door twee straten: de rue des Halles en de rue Descartes. De crypte van de oude basiliek is er nog en ligt nu onder het koor van de nieuwe basiliek (rood).

Frans Jacobs is 1883 in Rome geboren, althans in de herberg en niet in de beroemde stad. Zijn ouders waren het jaar voordien in dit huis, vlak bij onze kerk, ingetrokken en werden de nieuwe uitbaters van deze druk bezochte herberg.

Derhalve werd de boreling zijn leven lang "Frans van Rome" geheten. Eerder bescheiden en wat timide, een man van weinig woorden, had hun zoon ongetwijfeld kunstenaarsbloed in de aderen. De bijnaam "van Rome" paste dus wondergoed bij hem als een onderscheiding die even goed klonk als de "prix de Rome".

Hij sproot uit een familie van wevers, meerdere generaties. Gestimuleerd door een natuurlijke aanleg voor schoonheid en kunst zette hij zich dan ook aan het weefgetouw en maakte kartons en schilderijtjes. Het zat in de familie want ook zijn jongere broer Emiel Jacobs - T'Sjoen werkte freelance voor de Mechelse tapijtweverijen.

Na zijn huwelijk met Leonie Van Steenwinckel woonde Frans op villa Windsor tot zijn dood in 1953.

Ward De Kempeneer

Een Hombeekse figuur

In deze tijd is het wellicht wat krankjorum om nog van Hombeekse figuren te spreken. In 1977 is onze eigenheid verdampt in de Mechelse fusie en nu, veertig jaar later, is er van het specifieke dorpsleven in Hombeek quasi niets meer gaan overschieten.

Voorheen was ons dorp een dienstige biotoop voor amicaal samenleven. Tussen de twee oorlogen boomde het verenigingsleven. Gezelschappen met de "K" van "katholiek" ontloken toen en gingen hoge toppen scheren, maar ook andere floreerden als diverse sportclubs, muziekmaatschappijen, toneelgezelschappen, kaartclubs en zo meer. Vrijmoedig samenleven was de norm en piekte bij plaatselijk amusement zoals wijkfeesten, kermissen en Vlaamse kermissen. Iedereen kende iedereen. Een babbeltje doen, vlug ergens binnen wippen, buurten of bij warme zomerdagen het wel en wee bespreken buiten op straat of op de stoep voor de herberg was schering en inslag.

In zo een wereld was de belangstelling groot voor een bescheiden dorpsleven maar klein voor wat daarbuiten gebeurde. Hierover kon alles gelezen worden in de krant, vanaf de jaren dertig alles gehoord op de radio, twintig jaar later alles gezien op het scherm en nog eens twintig jaar later alles mee beleefd over heel de wereld. Een nieuwe leefstijl door technologische ontwikkeling en praktische innovaties ervan was er, na de schok van de fusie met Mechelen, nog boven op gekomen. Dat was er te veel aan. Het tij was nu definitief gekeerd. Hombeek was geen dorp meer. Zijn dorpsfiguren geen wezens uit een andere tijd ? Zijn ze niet samen met de elfjes en de feeën verzeild geraakt in een mythische wereld ?

Dat was ooit anders. Door het joviale omgangsleven van destijds werd vlugger diep in de ziel gekeken. Men schrok er niet voor terug iemand te noemen naar afkomst, naar een eigenschap, naar een gebrek zelfs . Bijnamen waren algemeen in trek. Familienamen werden tot bijnamen omgespit. Men sprak van "Nie van Flupses", "Jef van Vondeles". Ook beroepen dienden hierbij zoals "van de Swis" en "van de Koelder" of "van Lattes" en "van Meulemakers". De voornaam van voorouders hielp ook zoals "van Zjo", "van Goemeres" of "van Daviddekes", evenals eigenschappen zoals "van de Sterke" en "van de Slinke" maar ook "van 't Vergif", evenals de herkomst zoals "van de Torekens", "van Forum".

Zo gaf een herberg aan Frans Jacobs de bijnaam "Frans van Rome".

De ouders van Frans

Philip Jacobs (1856-1937) huwde in oktober 1878 met Constance Smets (1859-1931). Een vrolijk man was hij blijkbaar niet, eerder stug en knorrig als men mag aannemen wat in de familie beweerd werd. De achtergrond hiervoor zou wel eens zijn zeer moeilijke jeugd kunnen geweest zijn. Nochtans zag het er aanvankelijk vrij gunstig uit. Zijn ouders, Augustinus Jacobs (1822-1867) en Catherina De Win (1824-1870)hadden een herberg op de Mechelse weg waar nu Gino-optiek is. Augustinus was niet enkel "tapper" maar ook kleermaker. Naaisters van elders, zelfs uit Antwerpen, woonden in. Dat met personeel gewerkt werd, zelfs inwonend, mag betekenen dat de zaak goed floreerde.

Privé was het minder rooskleurig. Vier van de zes kinderen overleden de eerste levensjaren. In augustus 1867 sloeg het noodlot toe. Hij stierf op zijn 45ste jaar (naar verluid accidenteel). De weduwe ging in Mechelen wonen, Lange Schipstraat 16, en werkte als "vendeuse". Ze stierf twee jaar later in juni 1870. Zoon Philip was dan 14 jaar. Hij keerde terug naar zijn geboortedorp en vond onderdak bij de familie Jacques Willems- Selleslagh, herbergier op de Hombekerkouter (later herberg Leona). Hij bekwaamde zich als smidshelper bij een plaatselijke smederij.

Het 19-jarige buurmeisje, Constance Smets, nam hij in het huwelijksbootje. Hij was dan 22 en samen gingen ze in Mechelen wonen, vooraan op de Hombeeksesteenweg, nr. 201. Een eerste kindje, Roos, kwam wat voortijdig, na een goede 4 maanden. Drie jaar later, in 1881, werd Victor geboren. Het was een roerige periode met veel politieke spanningen tussen Liberalen en Katholieken. De schoolstrijd had de gemoederen hoog opgehitst en menig cafébaas, eerder blauw gezind, kreeg volle tegenwind van pastoor De Coster. De waard van "In Rome, Isidoor Jannes, hield het voor bekeken in Hombeek en vestigde zich te Mechelen in de ouderlijke herberg "Hof van Brussel" in de Hoogstraat.

Vanaf oktober 1882 had café "In Rome" een nieuwe baas voor langere tijd, meer dan 50 jaar. De kinderen Jacobs groeiden er op en huwden er uit. In de eerste wereldoorlog 14-18 waren er wel de onvermijdelijke narigheden maar in 1928 mochten Philip Jacobs en Constance Smets hun goeden bruiloft vieren.

"IN ROME"

De herberg "In Rome" heeft meer dan 200 jaar een notoire rol gespeeld in Hombeek. Klaarblijkelijk werd ze kort na 1830 gebouwd door de familie Cauwenbergh. In 1832 verhuurde Jan Cauwenbergh van Meise als voogd over 4 minderjarige neefjes deze herberg aan Antoon Verhelpen. Antoon was een 29-jarige uit het dorp die datzelfde jaar 1832 met Anna Michiels van Muizen gehuwd was.

> Het valt op dat Peter Jan Cauwenberg (1756-1831) er tegenover woonde in de oliemaalderij en herberg. Toen zijn vader Peter Cauwenbergh (1713-1775) dit goed kocht, was Peter Verbruggen de uitbater van de herberg aldaar, "Den Berg". Toen zoon Peter Jan de molen erfde werd Verbruggen aan de deur gezet en ging deze zelf een herberg uitbaten. De nieuwe herberg, "'t Bergsken", was nu concurrent van de eigenzinnige herbergier Peter Jan Cauwenbergh. Deze kwam vrij snel in problemen zowel familiaal als financieel. Begin der jaren '20 zat hij aan de grond. Het huis "Den Berg" ging eerst over op zijn zuster. Haar dochter, Anna Monica Van Der Meulen, verkocht het in 1828 aan Anna Maria Van Asch, weduwe Carolus Ceulemans. De familie Cauwenbergh reageerde hierop met de bouw van de nieuwe herberg "In Rome". In 1833 hertrouwde Anna Maria Van Asch met Martinus Slachmuylders, de nieuwe olieslager daar.

De consoorten Cauwenbergh verkochten "In Rome" in 1843 aan Hendrik Tersago – Groulard van Zemst. De herberg bleef bijna 40 jaar lang familiebezit. Hendrik was bemiddeld. Hij had het jaar voordien in Zemst de afspanning "Den Arend" gekocht maar deze doorverkocht aan zijn schoonbroer Peter Jan Doms van Hofstade. In 1874 werd hij opgevolgd door zijn 30-jarige dochter Elisabeth. Ze was getrouwd met Isidoor Jannes uit Mechelen. In de schoolstrijd boterde het niet zo goed tussen de uitbaters van "In Rome" en de pastoor en ze vertrokken naar Mechelen.

Op 15 oktober 1882 heeft Philip Jacobs—Smets hen opgevolgd en daarna hun dochter Rosalie Jacobs, alias "Roos van Romes". Rond 1900 heeft Isidoor Jannes het huis verkocht aan biersteker Seeldraaiers uit Heffen.

Na Jacobs werd "In Rome" uitgebaat door Theofiel Van Meerbeeck tot 1937 en na hem Fons Van Wemmel - Meen Spoelders tot 1940. Fiel Van Steen - Ceuppens, sloot de rij.

In 1955 kocht de gemeente het huis van Seeldraaiers en in april 1957 sneuvelde het als eerste voor de "dorpssanering".

Het gezin Philip Jacobs – Smets had zes kinderen:

1. Rosalia Jacobs (°Mechelen 1879, † Duffel 1939) ongehuwd, alias "Roos van Romes".
2. Victor Jacobs (°Mechelen 1881). Koster te Rumst.
   Hij huwde in 1909 met Prudentia Goeyers (°Rumst 1882).
   Uit hun huwelijk zijn geboren:
   1. Lodewijck (°1910). Priester, gewezen aalmoezenier van St.-Matildis te Boechout.
   2. Francine (°Rumst 1913) gehuwd met dokter De Backer te Rumst.
3. Frans Jacobs (°Hombeek 1883 -1953), tapijtwever en schilder
   gehuwd op 30.12.1919 met Leonie Van Steenwinckel (1882-1943).
   dochter: Francine (1921) gehuwd met Paul FRANS (Rumst 1917-1995).
4. Emiel Jacobs (Hombeek 1885, † Wolvertem 1927), tapijtwever en koster in Wolvertem
   gehuwd op 8.1.1920 met Stephanie T' Sjoen. Uit hun huwelijk drie dochters:
   1. Louise Julia
   2. Connie
   3. Emilienne.
5. Philomena Ludovica Jacobs (°23.1.1888)
   gehuwd met Louis Van Den Heuvel uit Leest. Ze woonden eerst in Mechelen (Ganzendries) en hadden er een specerijenwinkel. Werkte bij Boerenbond. Hun kinderen:
   1. Constantia (1914-1983)
   2. René (1915)
   3. Victor (1915) pastoor te Hauwaert
6. Jozef Jacobs (°18.5.1897).
   gehuwd 17.12.1919 (Schaarbeek) met M. Theresia Van Woensel (°Mechelen 18.1.1894).
   Hun kinderen:
   1. Constant Philip (°Elsene 18.9.1920)
   2. Victor.

De Gouden Bruiloft in 1928 van Philip Jacobs en Constance Smets.

Vooraan (lnr): Victor Van Den Heuvel, Rosa Van Den Heuvel, Francine Jacobs, Connie Jacobs, Louisa Jacobs, René Van Den Heuvel (apotheker).
(Zittend): Carolina Smets, Frans Jacobs, Rosalie Jacobs (Roos van Romes), jubilaris Philip Jacobs en zijn echtgenote Constance Smets, Victor Jacobs, Rosalie Jacobs, Jozef Jacobs, Elisabeth Smets.
(Staand): Jozef Van Doninck, Leonie Jacobs-Van Steenwinckel, echtgenote Philip De Kempeneer, Philip De Kempeneer, Stephanie Jacobs-T'Sjoen met Emielienne Jacobs op de arm, Prudence Jacobs-Goeyers, Louis Van Den Heuvel, Maria Marien en Victor Van Beneden.
(Bovenste rij): dochter De Kempeneer, Louis Jacobs (later priester), Constance Van Den Heuvel, zoon De Kempeneer, Francine Jacobs.

De tijd was gunstig

Toen Philip en Constance kort voor 1900 hun avontuur "In Rome" aanvatten, kende Hombeek - buiten de fusie van 1977 - wellicht de grootste omwenteling in zijn geschiedenis. Alles was gekanteld. De liberale burgemeester Ceulemans trad af en de katholiek De Saeger kwam hem vervangen. De fulminerende pastoor De Coster werd opgevolgd door de zachtaardige De Bruyn. Plasqui volgde Vermeulen op en het tijdperk van de kosters-schoolmeesters was definitief voorbij. De schooloorlog kreeg zijn beslag bij de oprichting van een parochiale meisjesschool en een gemeentelijke jongensschool. De zusters van Huldenberg deden hun intrede. De eerste jaren onderwezen ze in de vrije katholieke school in de Bankstraat, dat na 1900 patronaat en katholiek actiecentrum is geworden.

In deze periode dat ook het gemeenschapsleven opborrelde en veel verenigingen het licht zagen, was de herberg "In Rome" met apart zaaltje " *the place to be"* en plukte de vruchten van het terug opschietend kerkse leven. Strategisch goed gelegen, onder de toren van de kerk en met nieuwe vrome uitbaters.

Caféhouder Philip Jacobs had zijn beroepsopleiding wel in de smederij moeten zoeken maar zijn technisch inzicht en praktische begaafdheid stimuleerden hem tot meer. Hij stond de pastoor regelmatig bij in de kerkelijke diensten, ook al omdat de zeventig jarige koster het niet meer zag zitten. Voor toezicht op het kerkgebouw, luiden der klokken, toen nog manueel, en andere praktische klussen werd Philip ingeschakeld. Regelmatig werd hij er ook bij geroepen als het torenuurwerk het afliet. Door deze gelegenheidsreparatiés wist hij zich verder te bekwamen als hersteller van torenuurwerken. Het gevolg was dat hij vaker gevraagd werd in vele parochies over het Vlaamse land en zo wist van deze hobby een beroep te maken. Van 1891 tot 1898 Is de nieuwe koster, Peter Antoon Plasqui (°Machelen 1860) er gaan inwonen.

De nieuwe koster

Toen Pieter Jan Vermeulen (1822-1895) ziek en bedlegerig werd, moest en nieuwe koster gezocht worden. De gemeente koos de dertigjarige Peter Antoon Plasqui (°Machelen 1860), telg uit een generatie van kosters. Hij was nog vrijgezel en nam op 14 mei 1891 zijn intrek in de herberg van Philip. Hij zou er zeven jaar op logies verblijven. Bij zijn huwelijk in juli 1898 met Elisabeth Robberechts van Kapellen-op-den-Bos, kocht hij een aanliggend huisje met grond. Isidoor Jannes, eigenaar van de herberg, bezat ook dit klein huisje en de aanliggende grond. Hij verhuurde het eerst aan Victor Van Rompay, de voorvader van de Hombeekse Van Rompays. Die was in 1896 verhuisd naar de Befferstraat en het huisje stond leeg. Koster Plasqui ging er wonen en deed verbouwingen in 1907 en 1911. Maar in 1913 zette hij een nieuw huis. Dit later zeer bekende winkelhuis werd ook afgebroken in de zestiger jaren samen met de twee later gebouwde huizen van zijn zoon koster Jan Plasqui en zijn dochter Margriet De Greef – Plasqui.

De jaren voor de oorlog van 14-18 moet een gouden tijd geweest zijn. Het zogeheten "patronaat" is maar echt na de oorlog als actiecentrum gaan functioneren onder impuls van onderpastoor Dierckx. De herberg aan de kerk was voordien hét lokaal voor parochiewerking. Bij dopen, huwelijken en vooral begrafenissen trok de herberg het volk aan, niet enkel na maar voor velen ook tijdens de diensten. Het zaaltje werd gebruikt voor de repetities van de "fanfare" maar ook voor familiefeesten en teerfeesten. Tot 1940 werden er nog stomme films vertoond van de filmhond Rin-tin-tin, den dikke en den dunne of van Charlie Chaplin. Vooral culturele verenigingen als het Davidsfonds hadden er hun zit maar men kon er ook terecht voor de belastingen en verzekeringen. De jongste zoon Jozef was makelaar. Kortom Philip Jacobs beleefde er gouden jaren. Hij belegde zijn geld in immobiliën en kocht o.m. twee huizen in Mechelen. In het huis in de Hoogstraat heeft later zijn dochter Philomeen gewoond.

De kinderen van Rome

Philip en Constance hadden zes kinderen. De eerste twee waren nog in Mechelen geboren: Roos (°1879) en Victor (1881). Dan volgden Frans van Rome (1883), Emiel (°1885), Philomeen (°1888) en negen jaar later de nakomeling Jozef (°1897).

De kinderen Jacobs werden nauw betrokken bij het kerkgebeuren. Liefst van al hadden Philip en Constance één van hun zonen priester willen zien worden. Dat lukte niet. Wel zijn er twee, Victor en Emiel, koster geworden in Rumst en in Wolvertem. Uiteindelijk mocht het koppel zich toch vergenoegen dat twee kleinzonen naar het seminarie trokken en priester werden: Louis Jacobs (°1910) en Victor Van den Heuvel (°1915).

Danig trouwlustig waren de kinderen Jacobs niet. Victor was 28 toen hij in 1909 huwde met Prudence Goyers van Rumst. Hij werd daar koster. Dan kwam de oorlog 14-18. Frans en Emiel waren uitgeloot en ontsnapten aan dienstplicht. Philomeen had in 1913 het ouderlijk huis al verlaten. Na haar huwelijk met Louis Van den Heuvel uit Leest, hield ze in de Hoogstraat te Mechelen, tegen de Ganzendries, een specerijenwinkel. Van 1915 tot 1921 heeft haar zoontje Louis Van den Heuvel in Hombeek gewoond. Zat de oorlog hiervoor iets tussen?

Hoe dan ook eind 1919 kon het niet snel genoeg gaan. Op 17 december trouwde de jongste, de 22-jarige nakomeling Jozef. Daarop volgden in ijltempo zijn 36-jarige broer Frans op 30 december en op 8 januari 1920 zijn 35-jarige broer Emiel. Dat was op korte tijd de deur uit.

Jozef Jacobs vond zijn bruid wellicht bij een hoogfeest in Hombeek. Op 20 mei 1918 had de pas gewijde priester Jan Bt. Van Woensel (° 1891) in Hombeek zijn eremis opgedragen. Zijn ouders, Corneel Van Woensel en Pauline Stroobants, woonden toen op het Heike in het herenhuis Ceulemans. Wellicht is de zuster van de wijdeling, Therese Van Woensel (°1894) toen in het oog gevallen van Jozef. Een goed jaar later stonden ze voor het altaar als man en vrouw. Het *'sursum corda' dat hen samenbracht* was geen garantie voor een stevig huwelijk want vlug volgde een scheiding.

Over haar grootvader vertelde Connie, de dochter van Emiel Jacobs dit: "*Peter was niet echt de gemakkelijkste, vaak humeurig en knorrig terwijl meter daarentegen een vrolijke vrouw was en amusant, een echte cafébazin. We kwamen er niet zo vaak. Mijn vader was zeer jong overleden en moeder, een weduwe met drie dochters, achtte het niet zo evident in herbergen te gaan. Bij speciale gelegenheden, feesten en processies, dan kwamen we er wel. Ook met nieuwjaar werden de brieven gelezen en de wensen uitgewisseld. Dan kregen we 5 frank. Dat was heel wat!*"

Op het einde was de oudste dochter "Roos van Romes" de waardin. Moeder Constance overleed in 1931, Philip in 1937 en twee jaar later is Roos in Duffel gestorven. In 1935 eindigde de episode van de familie Jacobs in de herberg "in Rome".

Een familie van wevers

Het blijft een open vraag waar de twee zonen Jacobs, Frans en Emiel, de microbe te pakken kregen om te gaan weven. Een beroep dat beiden voor hun huwelijk al uitoefenden. Ze worden als 'tapijtwevers' geciteerd. In de herberg "In Rome" moet er dus al een weefgetouw gestaan hebben. Hun grootvader Augustinus Jacobs (1822-1867) was kleermaker in het dorp. Hij was de zoon van Jozef Emmanuël Jacobs (1778-1855) wever uit Antwerpen. Deze trouwde in 1803 met Elisabeth Bints (1782-1844) uit een familie van huiswevers in de Moststraat.

Weefgoederen werden van huis tot huis gevent. Het is wellicht op een treffen van verkopers dat deze Antwerpenaar een Hombeeks liefje aan de haak heeft kunnen slagen. Is zijn weefgetouw bij zoon Augustinus terecht gekomen ? Dat kan maar Augustinus stierf als zoontje Philip amper 11 jaar was. Via hun vader is het dus onzeker dat alaam van dit ambacht is doorgegeven. Anderzijds waren de grootouders van moeder Constance Smets ook wevers. Het is van ergens gekomen.

Broer Emiel, Tapijtwever

Na zijn huwelijk in 1920 met Stephanie T'Sjoen is Emiel in het huis van de Stroobantsen op de Statieplaats en naast het toenmalige pastorijstraatje gaan wonen.

Hij wordt als tapijtwever vernoemd. Hun oudste dochter Louisa is er geboren maar vlug verhuisden ze naar Wolvertem. Daar werd hij koster. Ook te Wolvertem bleef Emiel tapijtjes weven op het eigen weefgetouw. Hij werkte in opdracht van de beroemde Mechelse tapijtweverij Braquenié in de Stassartstraat. Met de fiets bracht hij zijn producten naar Mechelen.

In het voorjaar 1927 bleef het lang kil. Op een fietstocht deed Emiel een zware verkoudheid op. Het noodlot sloeg toe. Binnen de 14 dagen gaf hij de geest. De weduwe Stephanie Jacobs – T'Sjoen kwam terug naar Hombeek en woonde in het ouderlijk huis met haar broer Modest in de Frans Reyniersstraat.

Enkele weefwerkjes waren nog thuis gebleven. Ze werden later ingelijst in houten gepolychromeerde lijstsculpturen van zijn schoonbroer Modest T'Sjoen.

"Le corbeau et le Renard", steekwerk type Aubuson als zetelbekleding, door Emiel Jacobs-T'Soen, uit een serie van meerder sprookjes van Lafontaine gemaakt tussen 1920-1927. © mevrouw Connie Jacobs.

Kleinere tapijtwerkjes door Emiel Jacobs - T'Sjoen die op zijn eigen getouw geweven werden in de periode dat hij koster in Wolvertem was (1920-1927). Ze werden ingekaderd door zijn schoonbroer Modest T'Sjoen in door hem ontworpen, uit hout gesneden en gepolychromeerde kaders. © mevrouw Connie Jacobs.

Leven in villa Windsor

Eind december 1919 huwde Frans van Rome met Leonie Van Steenwinckel. Frans was 36 jaar en Leonie was met haar 37 ook niet van de jongsten.

Haar ouders, Rik Van Steenwinckel (1849-1904) en Suska De Win (1850-1941), woonden op het Klein-Gent in de bocht (tegenover dokter Griet Verbergt). Het waren goed bemiddelde boeren. Hun zoon Jan Van Steenwinckel (1876) kocht de herenwoning op de Hombekerkouter van juffrouw Ceulemans, de recent gerenoveerde villa Gabrielle.

De oudste dochter Maria (1873-1939) trouwde in 1901 met Louis Stroobants "van Smeres", schrijnwerker. Als alle jongens na hun huwelijk het huis verlaten hadden, bleef Suska alleen over met haar dochter Leonie. In 1919 besloot ze de villa Windsor te kopen voor haar twee dochters, Leonie en Maria. Zij zelf ging in 1920 inwonen bij haar dochter en schoonzoon Louis Stroobants op Windsor.

Frans en Leonie konden direct na hun trouw nog niet inhuizen op Windsor omdat Gust Gobien-De Nijs er nog woonde tot hij kon intrekken in zijn nieuwbouw in de Bankstraat (later huis Sus Saerens). Frans en Leonie verbleven een tijd in de herberg naast Windsor bij Sophie Van Cauwenbergh, alias "Peit van de Zwette". In 1920 betrokken ze hun woning.

Tapijtwever en schilder

Frans had op zolder een weefgetouw staan. Zoals zijn broer Emiel weefde hij kleine stukken in Aubusson voor de Mechelse meubelmakerij. Hij werkte op bestellingen van de ***manufacture de tapisserie Braquenié*** in de Stassartstraat te Mechelen. Hij had een fiets met een grote mand. Daarin vervoerde hij de weefstukjes naar zijn opdrachtgever. Naar verluid zou hij ook kartons getekend hebben voor de weverij.

Mevrouw Gill Meylemans – Beelaerts, die meerder schilderijtjes van Frans bezit vertelde: "*Ook weet ik dat hij gewerkt heeft voor mijn nonkel, Jean Beelaerts, manufacture de tapisserie in de Ridder Dessainlaan te Mechelen.*"

Weefatelier Braquenié te Mechelen

In 1870 openden de gebroeders Braquenié uit Parijs in Mechelen een bijhuis bedoeld als tapijtweverij en meubelbekleding. Ze vestigden zich in de meubelstad in de Stassartstraat.

Huis Braquenié © Inventaris Onroerend Erfgoed

De manufactuur Braquenié werd bekend over hel de wereld. Stoel- en zetelbekledingen werden in het eigen atelier geweven maar er werd ook beroep gedaan op buitenwerk van particuliere wevers. Aldus kwamen de twee broers Jacobs van Hombeek bij Braquenié terecht.

Ook een neef van Frans van Rome was bedrijvig in de tapijtweverij en zetelbekleding. Henri Stroobants, die in de deelwoning van Frans woonde, had in Mechelen een atelier.

Zijn zoon Willy melde het volgende:
"Mijn vader leerde de stiel bij een firma Geets in Mechelen. Hij startte de Manufacture de Sieges et tapisseries d'art op, gelegen in de Stassartstraat te Mechelen, een zijstraat van de Koningin Astridlaan. Later verhuisde de firma naar de Coxiestraat aan het station. De voornaamste productie waren meubelen bekleed met tapisserie.

Er zijn twee vormen tapisserie : de geweven vorm, waarvoor een weefgetouw en een geschilderd karton nodig is en de gestoken vorm " au point "waar gewerkt wordt naar een model en de steekjes geteld worden. Na de oorlog bleef grotendeels alleen de tweede vorm bestaan. Op zijn hoogtepunt telde het atelier een dertigtal medewerkers en tientallen thuiswerkers.

De voornaamste klanten waren meubelwinkels in Nederland en Duitsland. De zoon van president Eisenhower, ambassadeur in Brussel, was de bekendste klant.

Na een aantal goede jaren ging de meubelindustrie achteruit. De smaak van het publiek veranderde en de lonen werden onbetaalbaar voor een dergelijke arbeidsintensieve ambachtstak.

Braquenie sloot in 1986. Geets sloot al vroeger. De Wit deed nog een verdienstelijke poging met moderne wandtapijten, maar leeft momenteel nog van de restauratie van oude wandtapijten".

WINDSOR

Op de Eglegemweg waar de villa Windsor nu staat was er in de middeleeuwen (1300-1400) een herengoed. Het behoorde aan Geeraard Van Hofstad die meerdere goederen kocht van de Berthouts. Vermoedelijk staan we hier voor het domein van Gilles Berthout, laatste heer van Hombeek (Hombeek-Mechelen). In 1700 was het bezit van de heren Van Liefkensrode, met name Van Laethem en Le Cock de Liefkensrode. Begin 1800 hoorde het toe aan de familie Dussart en nadien aan Fremie-Dussart, notaris en secretaris van Hombeek.

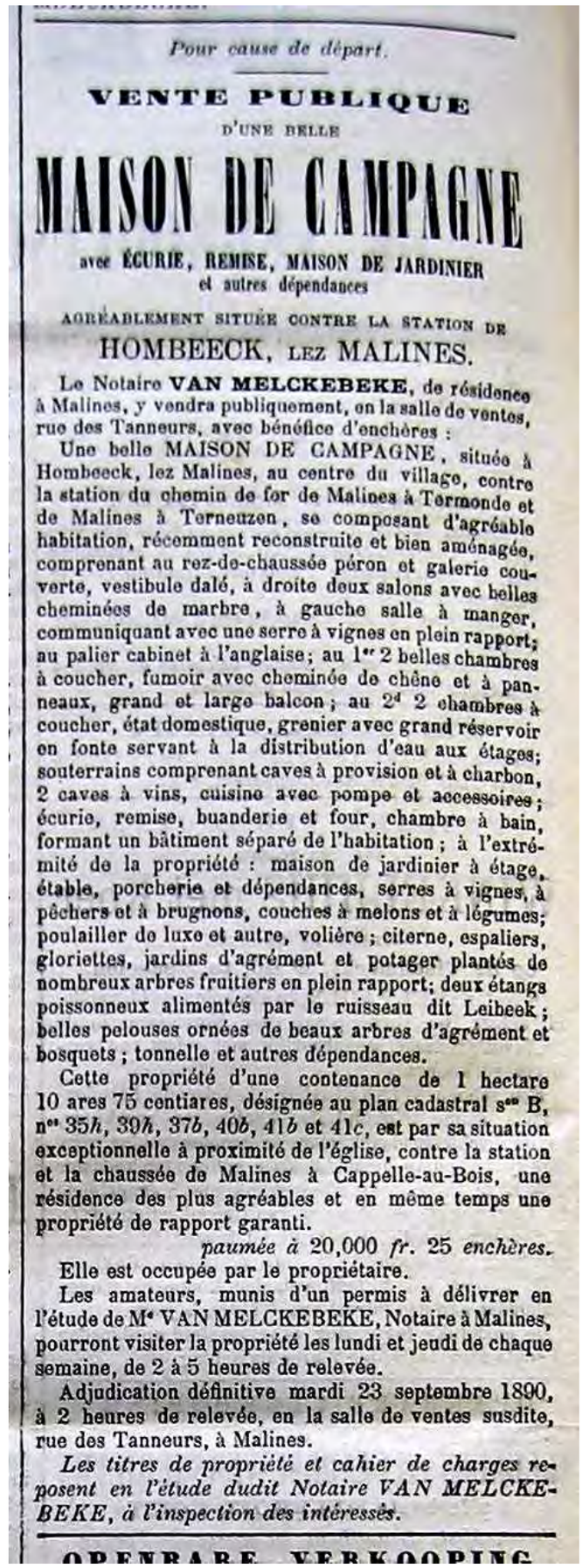
Louis Eduard Day-Cool is in 1876 de nieuwe eigenaar. Hij is van Britse afkomt en bouwt een nieuw huis dat hij "villa Windsor" noemt. Het wordt snel verhuurd o.m. aan Willem Eugeen Rooman uit Waasmunster, statieoverste van Hombeek. In 1890 werd het verkocht aan Mechelse nijveraars, De Preter-Hertsens die het in 1905 doorverkochten aan de weduwe Melanie Gielis-Moons. Zij verkocht het door in 1907 aan de Mechelse aannemer Clement Daems-Doms. Blijkbaar heeft hij de woning (volgens de Bevolkingsboeken) reeds opgedeeld kort na de koop. In het rechter deel woonde dan de familie Noteleers tot 1912 en daarna de familie Wilkin. In 1914 kwam dit leeg te staan. Het linker deel werd verhuurd aan de familie Verhoeven tot 1912 en dan aan Gobien. Deze bouwde een nieuw huis in de Bankstraat (later gekocht door Sus Saerens). Hij verhuisde rond 1920.

In 1919 verkocht Elisabeth Daems-Doms het huis aan de consoorten Van Steenwinckel. Elisabeth Van Steenwinckel (1873-1939) was met Louis Stroobants (1874-1961) getrouwd. Leonie Van Steenwinckel (1882-1943) zou het jaar daarop huwen met Frans Jacobs (1883-1953). Ze woonden op Windsor tot hun overlijden en vererfden het goed aan de kinderen.

De rechtervleugel werd door Louis en Leonie Stroobants-Van Steenwinckel vererfd aan hun zoon Henri Stroobants (1903-1985) gehuwd met Julia Stroobants (1914-1982). Hij was nijveraar in Mechelen als *garneerder* van stijlmeubelen .

Kort voor de dood van Henri werd in 1984 door zijn zoon, Willy Stroobants, dit deel van het huis verkocht aan Marina Moons. Het echtpaar François Van Dam – Moons heeft er meerdere jaren een ijssalon uitgebaat. Eind 1992 werd alles doorverkocht aan de vennoten van de B.V.B.A "Het Kasteeltje" (Jozef Van Tendeloo, Tarcie Hantson, Willy Verelst, Melanie Andries). Er werd een restaurant in uitgebaat met name "Kasteeltje Claus". Ze verhuisden naar Nieuwenrode toen bekend werd dat werken zouden worden uitgevoerd aan de weg van Hombeek naar Kapelle-op-den-Bos.

De linkervleugel werd na Frans' overlijden in 1953 verder bewoond door zijn dochter Francine Jacobs (1921) en haar man Paul Frans (1917-1995). Dit deel van het huis werd later verkocht aan Liliane Metdepenningen en nadien aan het gezin Ceulemans – Nijs dat er nu nog woont.

Pour cause de départ.

VENTE PUBLIQUE

D'UNE BELLE

MAISON DE CAMPAGNE

avec ÉCURIE, REMISE, MAISON DE JARDINIER
et autres dépendances

AGRÉABLEMENT SITUÉE CONTRE LA STATION DE

HOMBEECK, LEZ MALINES.

Le Notaire **VAN MELCKEBEKE**, de résidence à Malines, y vendra publiquement, en la salle de ventes, rue des Tanneurs, avec bénéfice d'enchères :

Une belle MAISON DE CAMPAGNE, située à Hombeeck, lez Malines, au centre du village, contre la station du chemin de fer de Malines à Termonde et de Malines à Terneuzen, se composant d'agréable habitation, récemment reconstruite et bien aménagée, comprenant au rez-de-chaussée péron et galerie couverte, vestibule dalé, à droite deux salons avec belles cheminées de marbre, à gauche salle à manger, communiquant avec une serre à vignes en plein rapport; au palier cabinet à l'anglaise; au 1er 2 belles chambres à coucher, fumoir avec cheminée de chêne et à panneaux, grand et large balcon; au 2d 2 chambres à coucher, état domestique, grenier avec grand réservoir en fonte servant à la distribution d'eau aux étages; souterrains comprenant caves à provision et à charbon, 2 caves à vins, cuisine avec pompe et accessoires; écurie, remise, buanderie et four, chambre à bain, formant un bâtiment séparé de l'habitation; à l'extrémité de la propriété : maison de jardinier à étage, étable, porcherie et dépendances, serres à vignes, à pêchers et à brugnons, couches à melons et à légumes; poulailler de luxe et autre, volière; citerne, espaliers, gloriettes, jardins d'agrément et potager plantés de nombreux arbres fruitiers en plein rapport; deux étangs poissonneux alimentés par le ruisseau dit Leibeek; belles pelouses ornées de beaux arbres d'agrément et bosquets; tonnelle et autres dépendances.

Cette propriété d'une contenance de 1 hectare 10 ares 75 centiares, désignée au plan cadastral sec B, nos 35*h*, 39*h*, 37*b*, 40*b*, 41*b* et 41*c*, est par sa situation exceptionnelle à proximité de l'église, contre la station et la chaussée de Malines à Cappelle-au-Bois, une résidence des plus agréables et en même temps une propriété de rapport garanti.

paumée à 20,000 *fr.* 25 *enchères.*

Elle est occupée par le propriétaire.

Les amateurs, munis d'un permis à délivrer en l'étude de Me VAN MELCKEBEKE, Notaire à Malines, pourront visiter la propriété les lundi et jeudi de chaque semaine, de 2 à 5 heures de relevée.

Adjudication définitive mardi 23 septembre 1890, à 2 heures de relevée, en la salle de ventes susdite, rue des Tanneurs, à Malines.

Les titres de propriété et cahier de charges reposent en l'étude dudit Notaire VAN MELCKEBEKE, à l'inspection des intéressés.

OPENBARE VERKOOPING

De aankondiging In 1890 van de verkoop "Maison de Campagne" met links twee salons, rechts een eetzaal en boven twee kamers met een rookzaaltje. Het werd toen gekocht door Mechelse nijveraars, De Preter-Hertsens.

Schilder om den brode

De vraag naar weefwerk nam af. Frans was ook schilder. Het artistenbloed stroomde wel door zijn aderen maar als kunstschilder was het niet zo simpel om zijn brood te verdienen. Daarom bood hij zich ook aan als huisschilder. Daarbij nam hij de meer speciale karweitjes voor zijn rekening. Schilderen en tamponneren van deuren en muren. Een grote specialiteit van Frans was het in de marmer zetten van muren.

Ward De Kempeneer: *"Als kleine dreumes heb ik Frans bezig gezien in 1939 toen de nog witgekalkte muren van de inkomhal en bovengang van ons huis in de marmer gezet werden. Mijn ouders hadden gekozen voor een witte marmer met een soort lambrisering in een wat donkerdere structuur. Uren lang zat ik te kijken bij Frans. Eerst bracht hij witte verf aan in aan afgebakend vlak. Op de nog natte oppervlakte ging hij dan te werk met verscheidene borstels in grijze en blauwe verf gedropt. Alsof hij toverde liepen de donkere kleuren doorheen de witte basis. Kleurige aders gaven het geheel het aspect van de mooiste marmer uit Carrara. Dan kwam een wit-grijze bies met daaronder zette hij weer donkerder grijze marmer.*
Fascinerend.

In figuurtekenen was Frans ook sterk. Toen Carlo Phlips voor de W.S.C. de Hombeekse sportvrienden, de zogenaamde "veloclub", in 1946 de eerste naoorlogse Vlaamse kermis opzette, werd Frans er bij geroepen. Het sprookje "Sneeuwwitje" werd opgevoerd. Frans schilderde hiervoor de decors en het voordoek van de toneeltent. Met een ongewoon gemak schilderde hij de figuren uit het sprookje op het tentzeil. In de linker hand hield hij een prentje uit een reep chocolade terwijl het penseel in de rechter hand over het doek ging. Op ware grootte toverde hij sneeuwwitje, de koningin of de prins. Het was werkelijk een speciaal persoon."

1946, Vlaamse kermis van de Veloclub, WSC "De Hombeekse Sportvrienden" met een opvoering van "Sneeuwwitje" door kinderen van de leden.
Staande: regisseur Gust REYNIERS, Fons MEERT, Rik SPOELDERS, Carlo PHLIPS, Henri NUYTIENS, Henri PEPERMANS, Julia PHLIPS, Jeanne TORFS, Edward DE KEMPENEER, Frans VAN MULDER, Victoire PHLIPS,
Zittend: Paul VAN DE CAMP, Paul PHLIPS, Firmain VERLINDEN, Lucien VAN GEEL, Willy VAN ASCH. De Decors op de scene en ook het groot reclamepaneel werden geschilderd door Frans JACOBS.

Frans heeft menig decor geschilderd voor het toneelgezelschap "De Wijngaert". Hij maakte ook figuratieve muurschilderingen in meerdere huizen. Bij zijn schoonbroer op villa Gabrielle schilderde hij een Franse landschappelijke kasteeltuin. In zijn eigen huis werden ook muurschilderingen ontdekt.

Villa Gabrielle,
Hombekerkouter 113.
(eertijds huis Van Steenwinckel)

De decoratieve muurschildering in de traphal is klaarblijkelijk ook werk van de hand van Frans Jacobs

Willy Stroobants, zoon van Henri, die ook op Windsor heeft gewoond vertelde:

"*Frans schilderde verdienstelijk enkele interieurs naar Hollandse meesters en onder andere de kerk van Hombeek. Verder beschilderde hij stoelen, bloempotten, aardewerk kruiken, muren en alles waar zijn verf op bleef plakken. Toen iemand opmerkte dat er geen leuning aan de keldertrap was heeft Frans er een leuning aan geschilderd. Meteen schilderde hij er ook een Florentijns landschap bij. Gelukkig kenden de bewoners de situatie en is er nooit iemand van de trap gevallen.*"

De kerk van Hombeek met het kerkweggetje. Schilderij op houtpaneel niet gedateerd en niet getekend maar dat vermoedelijk van de hand is van Frans Jacobs
© mevrouw Connie Jacobs.

Stil leven met fruit en bloemen en in de achtergrond een dorpszicht van Hombek met kerk en molen. Schilderij op houtpaneel gedateerd 1951 en getekend "Jacobs HOMBEEK.
Dit werkje werd aangekocht door Georges Lauwers-Teughels en overgedragen aan hun zoon Rymond Lauwers-De Rooster.
© Raymond Lauwers—Clara De Rooster.

Schilderij naar Teniers van Frans Jacobs in bezit van mevrouw Gill Meylemans – Beelaerts van Mechelen © Gill Beelaerts

Laatste jaren

Frans was een wat zonderlinge man, zwijgzaam, eerder introvert. Aan zijn kledij kon men vaak erkennen dat hij schilder was. Meestal verplaatste hij zich met de fiets en wie hem al wandelend tegen kwam, kreeg amper een goeden dag. Hij lachte binnensmonds en zijn ogen glinsterden en straalden iets schaamachtig zachts uit. Dat verraadde zijn inborst.

De oorlogsjaren 40-45 waren er te veel aan. Er was schaarste en de opdrachten slonken. Bovendien werd hij zwaar getroffen toen zijn vrouw Leonie kanker kreeg. Ze overleed in 1943.

Frans probeerde aan de kost te komen door terug schilderijtjes te maken. Zo was er een dorpszicht gekocht door Georges en Lein Lauwers-Teughels, ouders van Raymond.

Mevrouw Gill Meylemans – Beelaerts van Mechelen wist dat haar moeder rond 1945 meerdere schilderijen van Frans Jacobs gekocht had. Ze bezorgde ons foto's ervan.

De laatste jaren van Frans waren de moeilijkste. Frans stierf in 1953.

Met de tijd slijt alles,
ook illusies.
Is iemand van betekenis
geweest of niet?
Daarover kan men
redetwisten .

"Frans van Rome"
mag gerust bij de
Hombeekse figuren
gerekend worden,
als die nog bestaan
en ze niet zijn
gaan behoren
tot de wereld
der mythen .

Op pagina 42-43
werken van
Frans Jacobs,
alias
"Frans van Rome"
in bezit van
mevrouw Gill
Meylemans –
Beelaerts
van Mechelen

© Gill Beelaerts

Uitsnit uit een weefwerk met jachttafereel en eigenhandige tekening door Em. Jacobs van het weefgetouw dat door de familie Jacobs werd gebruikt. Volgens Connie Jacobs had haar oom "Frans van Rome" zijn atelier op zolder waar zijn weef-getouw (een gelijkaardig) stond. © mevrouw Connie Jacobs).